

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 ความหมายและความสำคัญของความต้องการ
- 2.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา
 - 2.2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
 - 2.2.2 ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา
 - 2.2.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
 - 2.2.4 หลักการนิเทศการศึกษา
 - 2.2.5 เทคนิคและวิธีการนิเทศการศึกษา
 - 2.2.6 กระบวนการนิเทศการศึกษา
- 2.3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 2.3.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 2.3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 2.3.3 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 2.3.4 การปรับปรุงหลักสูตร
- 2.4 การนำหลักสูตรไปใช้
- 2.5 สาระสำคัญของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 2.6 เอกสารประกอบหลักสูตร
- 2.7 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.8 การจัดทำและ การใช้สื่อการเรียนการสอน
- 2.9 การวัดผลและประเมินผลการเรียน
- 2.10 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.11.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 2.11.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 ความหมายและความสำคัญของความต้องการ

2.1.1 ความหมายของความต้องการ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ให้ความหมายของความต้องการไว้ว่า ความต้องการหมายถึง สิ่งที่ยังปรารถนาตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

วัลภ กันทรพย (อ้างถึงในธีรศักดิ์ ส่งทอง, 2533) ได้กล่าวถึงความต้องการว่า ความต้องการ หมายถึง แนวโน้มที่จะให้ถึงจุดหมายที่ยังปรารถนาตามวัตถุประสงค์ ความต้องการกับปัญหามีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ชนิดแยกกันไม่ออก เมื่อใดที่เกิดปัญหาก็จะเกิดความต้องการในสภาพที่ยังปรารถนา หรือสภาพที่มีความคาดหวังตามมาและเมื่อใดที่เราพบว่ามีความต้องการก็แสดงว่าได้เกิดปัญหาขึ้นแล้ว

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความต้องการหมายถึงความปรารถนาที่จะให้ถึงจุดหมายหรือเป้าหมายที่วางไว้ตามวัตถุประสงค์

2.1.2 ความสำคัญของความต้องการ

ตามธรรมชาติของมนุษย์ทั่ว ๆ ไปนั้น ถ้าคนใดได้กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ตนเองต้องการและประสบความสำเร็จหรือได้รับผลการตอบแทน หรือได้รับความช่วยเหลือตรงกับความปรารถนาของตนแล้วจะรู้สึกเป็นสุขใจ พอใจ และภาคภูมิใจเป็นอย่างมากเหมือนดังที่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2529) ได้สรุปเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาว่า จะต้องเริ่มด้วยการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ เพราะว่าเมื่อครูได้รับสิ่งที่ต้องการแล้วย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน มองเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา ปรับปรุงงานให้ดีขึ้นได้ และเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

Maslow (1954) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาสาขามนุษยวิทยา ที่มีชื่อเสียงกล่าวถึง แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ว่า ความต้องการเหล่านี้หากได้รับการตอบสนองก็จะช่วยให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานได้ ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์มี 7 ชั้น คือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัย

3. ความต้องการความรักและเป็นเจ้าของ
4. ความต้องการการยอมรับและได้รับการยกย่อง
5. ความต้องการความสำเร็จ
6. ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ
7. ความต้องการทางสุนทรียะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532) ได้กล่าวถึงการประเมินความต้องการว่า มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมาก กล่าวคือ ถ้าครูคำนึงถึงเรื่องนี้และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับความสามารถสนองความต้องการของนักเรียนได้แล้ว จะส่งผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความเห็นดังกล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความต้องการมีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อการทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานหรือการเรียนของนักเรียน เพราะหากผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการแล้ว จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขใจและเต็มใจที่จะกระทำงานนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษานั้น มีผู้ให้ความหมายหลากหลายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการด้านการศึกษาคู่สม่งหมายและแนวทางการศึกษาแต่ละยุคแต่ละสมัย นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2521) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึงความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ในการแนะนำครูหรือ/และผู้อื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อ

- 1) ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอน หรือการให้การศึกษา
- 2) ช่วยให้เกิดความงอกงามในวิชาชีพทางการศึกษา
- 3) ช่วยพัฒนาครู
- 4) ช่วยในการเลือกและปรับปรุง วัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 5) ช่วยเหลือและปรับปรุงเนื้อหาของการสอน

6) ช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีสอน

7) ช่วยเหลือและปรับปรุงการประเมินผลการสอน

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2525) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือ กระบวนการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดนิ่งในการให้คำแนะนำและการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองแก่ครู และนักเรียนเพื่อการปรับปรุงตัวเขาและสภาพการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้ให้ความหมายในเชิงปฏิบัติการ (Operational Definition) ไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโรดมใจ ภิงคารวัฒน์ (2528) กล่าวว่าว่าการนิเทศการศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำ การให้ความช่วยเหลือ ให้การปรึกษาหารือ ช่วยฝึกสอน ช่วยเตรียมงาน ให้การสนับสนุน ช่วยประสานงาน เป็นผู้นำในการคิด การปฏิบัติ โดยตรงในบางกรณี ตลอดจนอาจเป็นเรื่องของการจัดการและควบคุมเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

Good (1959) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นการให้การแนะนำช่วยเหลือ โดยให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษา ในการแนะนำครูหรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้จักวิธีการปรับปรุงการสอน ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยปรับปรุงวัสดุ และเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีการสอน และช่วยปรับปรุงการประเมินผลการสอน

Spears (1967) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู โดยการทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เป็นกระบวนการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครูและมุ่งหวังที่จะช่วย

เหลือครู เพื่อช่วยให้ครูได้ช่วยตนเองได้ การนิเทศการศึกษาเป็นโครงการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง

Rollins (1975) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นการบริการและช่วยเหลือ โดยกล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือ การบริการและช่วยเหลือในอาชีพการสอน อันที่จะช่วยให้ครูปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน หากครูเข้าใจความหมายของการนิเทศการศึกษาอย่างแท้จริงแล้ว จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่นักการศึกษาได้แสดงทัศนะไว้ดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนา ช่วยเหลือ หรือปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพสูงสุดบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร อันจะส่งผลไปถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นสำคัญ

2.2.2 ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

สุพิชญา ชีระกุล, กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ และ วิจิตร (ชีระกุล) วรุตบางกูร (2524) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษา โดยแยกกล่าวเป็น 2 นัยคือ นัยแรกเป็นความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาโดยตรง อีกนัยหนึ่งเป็นความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับระบบโรงเรียนโดยตรง ซึ่งได้แยกกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาในระบบการศึกษา เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

- 1) สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย ศึกษานิเทศก์จึงเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
- 2) ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง แม้แนวความคิดในเรื่องการเรียนการสอนก็เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา จำเป็นที่ครูจะต้องติดตามศึกษาหาความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ แต่เนื่องจากภาระหน้าที่ในงานสอนมีอยู่มาก ศึกษานิเทศก์จึงเป็นฝ่ายรับผิดชอบช่วยเหลือในเรื่องนี้
- 3) การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้นจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อการนี้
- 4) การศึกษาของประเทศ ไม่อาจจะรักษามาตรฐานไว้ได้ถ้าไม่มีศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่ควบคุมดูแลระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ไว้

ความจำเป็นที่จะต้องนิเทศการศึกษาในระบบโรงเรียน ก็เนื่องมาจากว่า โรงเรียนยังไม่พร้อมด้านบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนกระบวนการให้การศึกษาทั้งมวลครูยังต้องทราบเทคนิคใหม่ ๆ ทางการเรียนรู้การสอน เพื่อปรับปรุงให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โรงเรียนยังไม่พร้อมที่จะบริการและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนยังมีปัญหาในเรื่องการเรียน หน้าที่และความรับผิดชอบอันสำคัญยิ่งใหญ่อของศึกษานิเทศก์ คือ การพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2524) กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาว่ามีสาเหตุและองค์ประกอบต่าง ๆ มาจาก

- 1) การเปลี่ยนแปลงของระบบการจัดการศึกษา
- 2) การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดจนการพัฒนาหลักสูตร
- 3) ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว
- 4) ความเฉื่อยชาและความนิ่งเฉย ขาดความสนใจของครู ควรได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวอยู่เสมอ
- 5) วิทยาการ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป
- 6) การขาดประสบการณ์ของครูใหม่ หรือครูเก่าที่ไม่ทันต่อเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น

7) ผลการค้นคว้าและวิจัยใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในวิชาต่าง ๆ ควรได้รับการเผยแพร่และแปลความหมายออกเป็นการปฏิบัติ เพื่อให้การศึกษได้ก้าวหน้าและงอกงามขึ้น

8) ประชญาและอุดมการณ์ทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ควรได้รับการถ่ายทอดและสนองตอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2525) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้คือ

- 1) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการ การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก เพราะมันเกี่ยวข้องกับบุคคล การนิเทศการศึกษาเป็นการให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน อีกประการหนึ่ง การศึกษาได้ขยายตัวไปอย่างมากเมื่อไม่นานนี้ สิ่งเหล่านี้ต่างก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือทั้งสิ้น

2) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับ การฝึกฝนเป็นอย่างดีก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงการฝึกฝนอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสภาพจริง

3) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อความช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน เนื่องจากครูจะต้องปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ กัน และต้องเผชิญกับภาวะที่ค่อนข้างหนัก ครู จึงไม่อาจสละเวลาได้มากเพียงพอต่อการตระเตรียมการสอน การนิเทศการศึกษาจึงสามารถ ลดภาระของครูได้ในกรณีดังกล่าว

4) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ จาก การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ ทำให้เกิดพัฒนาการทางการศึกษาทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิเคราะห์และการอภิปราย จากการค้นพบของการวิจัยมีความจำเป็น ต่อการเจริญเติบโตดังกล่าว การนิเทศสามารถให้บริการได้

5) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตย การ นิเทศการศึกษาสามารถให้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังสามารถรวมพลังของทุกคน ที่อยู่ร่วมกันในกระบวนการทางการศึกษาด้วย

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กล่าวว่า ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา เกิดจากสภาพปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพ ของการศึกษาให้ดีที่สุด ดังจะเห็นได้จากเหตุผลความจำเป็นดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา

สภาพปัจจุบัน	เหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา
1. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก บุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะได้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1. การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาและพัฒนางานให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 1 ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา (ต่อ)

สภาพปัจจุบัน	เหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา
2. ในหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ มีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกันคือ พัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหารกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน 3. มาตรฐานการศึกษาของประเทศ จำเป็นต้องมีการรักษาและควบคุม	2. การนิเทศการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเหลือและสนับสนุนให้กระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนมีคุณภาพถึงระดับที่พึงประสงค์ 3. การนิเทศการศึกษา มีขอบข่ายการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการรักษา ควบคุมมาตรฐานการศึกษาโดยตรง

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ สบช.(2533) : 6

จากทัศนะดังกล่าวสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตร ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรมและสังคมเปลี่ยนแปลงกันอย่างรวดเร็วจนตามกันแทบไม่ทัน การขาดประสบการณ์ของครูใหม่ การประสบปัญหาในการเรียนการสอนของครู ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

2.2.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการดำเนินงานไว้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบแน่ชัดว่าจะกระทำสิ่งใด มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2524) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือและปรับปรุงครูในประการสำคัญ ๆ และใช้อักษรย่อว่า OSMMAE ซึ่งย่อมาจากคำต่าง ๆ ดังนี้

O ย่อมาจากคำว่า Objective ซึ่งหมายถึง การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุง วัตถุประสงค์ของการสอน

S ย่อมาจากคำว่า Subject Matter ซึ่งหมายถึง การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน

M ย่อมาจากคำว่า Methods ซึ่งหมายถึง การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุง วิธีการสอน

M ย่อมาจากคำว่า Materials ซึ่งหมายถึง การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุง การใช้วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

A ย่อมาจากคำว่า Activities ซึ่งหมายถึง การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุง กิจกรรมการเรียนการสอน

E ย่อมาจากคำว่า Evaluation ซึ่งหมายถึง การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุง วิธีการประเมินผลการเรียนการสอน

สัจด์ อุทรานันท์ (2529) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาคือ

1) เพื่อพัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือให้คนในองค์กรนั้น ๆ มีความรู้ ความสามารถในการทำงานให้มากขึ้น

2) เพื่อพัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์ วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) เพื่อประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความร่วมมือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน ตลอดจนความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนกับสังคมโดยรวม

4) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ ความสบายใจและมีกำลังใจในการทำงาน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1) เพื่อช่วยให้ครูมองเห็นปัญหาและความต้องการจำเป็นของเด็ก และเยาวชนสามารถจัดสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนได้ รวมทั้งการแก้ไขและป้องกันปัญหา

2) เพื่อช่วยให้ครู ผู้บริหาร และข้าราชการทุกฝ่ายได้มองเห็นและเข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว

3) ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและเจ้าหน้าที่ ให้อยู่ในสภาพที่ดี และร่วมปฏิบัติงานเป็นคณะด้วยกำลังสติปัญญา เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอันดี

4) เพื่อให้ครูได้พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการสอน ตลอดจนการทำแผนการสอน สื่อการสอน สื่อการเรียน การประเมินผล

5) เพื่อประสานงานกับผู้บริหารการศึกษา ในอันที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่โรงเรียนและสำนักงานไม่อาจดำเนินงานได้ตามลำพัง

6) เพื่อช่วยประเมินผลงานของครูและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งช่วยวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่มีให้เหมาะสมด้วย

7) เพื่อช่วยให้ครูใหม่ได้เข้าใจงานของโรงเรียนและอาชีพครู

8) เพื่อช่วยในด้านประชาสัมพันธ์และสร้างครูให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ

Minor (1964) ให้ความเห็นว่า จุดมุ่งหมายหลักของการนิเทศการศึกษาคือ

1) เพื่อช่วยเหลือครูให้เข้าใจเด็กดีขึ้น

2) เพื่อช่วยพัฒนาครูให้เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน

3) เพื่อช่วยครูในการจัดหาและเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการสอน

4) ช่วยให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

5) สร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้แก่ครู โดยการนำเอาความสามารถพิเศษ และประสบการณ์ของเขามาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยการทำให้เป็นที่ปรึกษาของครูใหญ่

6) เพื่อช่วยให้ครูรู้จักการประเมินผลการเรียนของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

7) กระตุ้นให้ครูรู้จักการประเมินผลงานของตัวเอง

8) ช่วยให้ครูมีความรู้สึกว่าได้ผลสำเร็จ มีความอบอุ่นใจ ปลอดภัย และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

9) กระตุ้นให้ครูร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร เพื่อปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตร

10) ช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อช่วยให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน ปัญหาของโรงเรียน และนักเรียน

Sergiovauni and Starratt (อ้างถึงในประดิษฐ์ ศรีสุวัฒน์, 2535) ได้แบ่งความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาเป็นยุคต่าง ๆ ไว้อย่างต่าง ๆ กันคือ

ยุคแรก การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อควบคุมและตรวจตราการปฏิบัติงานของโรงเรียน เป็นการควบคุมโดยทั่วไปไม่เน้นเรื่องการเรียนการสอน เพราะผู้นิเทศไม่มีความรู้เรื่องการเรียนการสอน

ยุคต่อมา การนิเทศศึกษามุ่งเน้นเรื่องการจัดการเรียนการสอน วิธีการจึงเปลี่ยนแปลงจากการควบคุมมาเป็นการช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยยึดหลักมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน เน้นนำครูให้เห็นความสำคัญของการนิเทศ เพื่อร่วมมือพัฒนาการเรียนการสอน

ยุคปัจจุบัน การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นหลัก โดยเน้นการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ร่วมกันศึกษาและหาแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ขณะเดียวกันก็ได้ละเลยการควบคุมการทำงานของครู ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของผลงาน

จากการที่นักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิทั้งไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า การนิเทศศึกษามีความมุ่งหมายคือ มุ่งที่จะช่วยเหลือแนะนำปรับปรุงส่งเสริม เพื่อจุดมุ่งหมายสำคัญคือการพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และปรับตัวให้ทันกับกาลเวลาและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และสร้างสรรค์งานการเรียนการสอนให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ อันจะส่งผลต่อเป้าหมายสุดท้ายคือ นักเรียนที่มีคุณภาพตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

2.2.4 หลักการนิเทศการศึกษา

การปฏิบัติงานสิ่งใดก็ตาม นอกจากจะมีจุดมุ่งหมายแล้ว ยังจำเป็นต้องมีหลักการทำงานด้วย การนิเทศศึกษาก็เช่นกันจำเป็นต้องมีหลักการนิเทศการศึกษา เพื่อให้งานการนิเทศการศึกษาสำเร็จผลตามจุดหมายปลายทางได้ ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาต่าง ๆ กันดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2529) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศศึกษาไว้ดังนี้

1) การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ ซึ่งกระบวนการทำงานนี้เป็นขั้นตอน มีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งและมีความเกี่ยวเนื่อง

ปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ของการนิเทศ

2) การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพนักเรียน แต่การดำเนินงานจะผ่านตัวกลาง คือครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ตัวกลางที่สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การนิเทศการศึกษาเน้นบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย กระบวนการนิเทศการศึกษารูปแบบประชาธิปไตยหมายถึง การทำงานร่วมกันยอมรับซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นผู้นำและผู้ตาม ตลอดจนรับผิดชอบต่อผลงานร่วมกัน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1) หลักการผู้นำ (Leadership) คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมาย

2) หลักความร่วมมือ (Cooperation) คือ การกระทำร่วมกันและรวมพลังทั้งหมดเพื่อแก้ปัญหาด้วยกัน โดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือในการปรับปรุงการสอนจากหลายฝ่าย และทำหน้าที่ความรับผิดชอบจัดแจ้งในการจัดการการประเมินผลตลอดจนการประสานงาน

3) หลักการเห็นใจ (Considerateness) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องคำนึงถึงตัวบุคคลที่ร่วมงานด้วยการเห็นใจ จะทำให้ตระหนักในคุณค่าของมนุษย์สัมพันธ์

4) หลักการสร้างสรรค์ (Creativity) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องทำให้เกิดพลังที่จะคิดริเริ่มใหม่ ๆ แปลก ๆ หรือทำงานด้วยตนเองได้

5) หลักการบูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการซึ่งรวมสิ่งกระจัดกระจายให้สมบูรณ์มองเห็นได้

6) หลักการมุ่งชุมชน (Community) เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

7) หลักการวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ซึ่งเกี่ยวกับการแสวงหาอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติให้บรรลุถึงจุดประสงค์ และการเลือกทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด

8) หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ และพร้อมอยู่เสมอที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป

9) หลักวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริงมากกว่าความเห็นส่วนบุคคล

10) หลักการประเมิน (Evaluation) หมายถึง การหาความจริงโดยการวัดที่แน่นอนและหลายอย่าง

Briggs and Justman (อ้างถึงในทวิตต์ ไซมาร์, 2534) ได้ให้หลักการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

- 1) การนิเทศการศึกษาจะต้องเป็นการเสริมสร้างและเป็นการสร้างสรรค์
- 2) การนิเทศการศึกษาจะต้องเป็นประชาธิปไตย
- 3) การนิเทศการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องอยู่กับการรวบรวมแห่งวิทยาการเข้าเป็นกลุ่ม-มากกว่าที่จะแบ่งแยกผู้นิเทศออกเป็นรายบุคคล
- 4) การนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพมากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- 5) จุดมุ่งหมายสูงสุดของการนิเทศการศึกษาก็คือ การหาทางช่วยให้เด็กได้บรรลุตามความมุ่งหมายของการศึกษา
- 6) การนิเทศการศึกษาจะต้องหาทางส่งเสริมความเจริญงอกงามและการพัฒนาการของครู โดยเฉพาะในเรื่องความถนัดของแต่ละบุคคล
- 7) การนิเทศการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความรู้สึกรอบรู้ให้แก่ครู และมนุษย์สัมพันธ์อันดีในหมู่ครู
- 8) การนิเทศการศึกษาควรจะมีเริ่มต้นจากสภาพการณ์ปัจจุบันที่กำลังเผชิญอยู่
- 9) การนิเทศการศึกษาควรเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าและความพยายามของครูให้สูงขึ้น
- 10) การนิเทศการศึกษาควรเป็นการปรับปรุงและส่งเสริมสมรรถวิสัย เจตคติและข้อคิดเห็นของครูให้ถูกต้อง
- 11) การนิเทศการศึกษาควรเป็นไปอย่างง่าย ๆ และไม่มีพิธีรีตอง
- 12) การนิเทศการศึกษาควรใช้เครื่องมือและกลวิธีที่ง่าย ๆ
- 13) การนิเทศการศึกษาควรจะต้องอยู่บนหลักการและเหตุผล
- 14) การนิเทศการศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและสามารถประเมินผลได้ด้วยตนเอง

Burton and Bruckner (1947) ได้ให้หลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1) การนิเทศการศึกษามีความถูกต้องตามหลักวิชาการ (theoretically sound)

(1) การนิเทศควรเป็นไปตามค่านิยม วัตถุประสงค์และนโยบายซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยเฉพาะ

(2) การนิเทศควรเป็นไปตามความจริง และกฎเกณฑ์ของเรื่องนั้น

(3) การนิเทศควรมีวิวัฒนาการทั้งด้านเครื่องมือและวิธีการ โดยจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แน่นอน

2) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นวิทยาศาสตร์ (scientific)

(1) การนิเทศควรเป็นไปอย่างมีลำดับ มีระเบียบ และมีวิธีการในการศึกษา ปรับปรุง และประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตของงานนั้น ทั้งนี้หมายถึงรวมทั้งการนิเทศและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการนิเทศ

(2) การนิเทศควรได้มาจากการรวบรวม และสรุปผลจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัยมีความถูกต้องแน่นอน เชื่อถือได้ และมีระเบียบมากกว่าการสรุปจากความคิดเห็น

3) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นประชาธิปไตย (democratic)

(1) การนิเทศจะต้องเคารพในบุคคลและความแตกต่างระหว่างบุคคล และพยายามส่งเสริมการแสดงออกของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่

(2) การนิเทศต้องเปิดโอกาสให้มีการร่วมมือและใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด

(3) การนิเทศควรรักษาอำนาจให้น้อยที่สุด และอำนาจนั้นต้องได้มาจากหมู่คณะเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้สู่เป้าหมาย

4) การนิเทศการศึกษาคควรเป็นการสร้างสรรค์ (creative)

(1) การนิเทศควรจะเป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลแล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและพัฒนาซึ่งความสามารถนั้นอย่างสูงสุด

(2) การนิเทศควรมีส่วนในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานให้มากที่สุด

จากหลักการนิเทศการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่า หลักการของการนิเทศการศึกษานั้นควรจะต้องอยู่บนหลักการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์หรือทำงานเป็นขั้นตอน มีการวางแผนอย่างมีระเบียบ มีความเป็นประชาธิปไตย

โรงเรียน...

๖๖
๒๖
๒๖๖๖๖
๒๖.๖

พ ๒๐๖๖๖

หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัย...

25

และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถในทางสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่ ทั้งด้านความคิด
เห็นและการกระทำ ส่งเสริมบำรุงขวัญให้กำลังใจ และใช้หลักมนุษยสัมพันธ์แก่ผู้ปฏิบัติงาน

2.2.5 เทคนิคและวิธีการนิเทศการศึกษา

เทคนิคในการนิเทศการศึกษาคือสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับศึกษานิเทศก์จะต้องรู้
และเข้าใจ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ เป็นเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายและ
อุดมการณ์ของการนิเทศการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้กล่าว
ถึงวิธีการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาวาดังนี้

1) วิธีตรง เป็นวิธีการที่ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศจะต้องพบปะซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจจะ
ปฏิบัติได้หลายวิธี คือ

(1) การเยี่ยมพบปะครูเป็นรายบุคคล เป็นไปในลักษณะชวนพาที่ โดยสนทนาซัก
ถามในหลักวิชาการเกี่ยวกับงานที่ครูรับผิดชอบ ซึ่งจะทำให้ผู้นิเทศได้ทราบปัญหาและอุปสรรค
ในการปฏิบัติงานของครูว่า มีข้อบกพร่องหรือปัญหาในเรื่องใดบ้าง แล้วหาทางแก้ไขการเยี่ยม
พบปะครูเป็นรายบุคคลนี้มักใช้ในโอกาสแรกที่ปฏิบัติงานร่วมกัน และในโอกาสที่จะแนะนำเฉพาะ
เรื่อง ข้อควรระวังสำหรับการแนะนำเป็นรายบุคคลคือ จะต้องสร้างศรัทธาให้ครูมีความเชื่อถือ
จึงจะทำให้ผลของการนิเทศได้ผล

(2) การเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อสังเกตการสอน จะต้องทำความตกลงกับครูผู้สอนเสีย
ก่อน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดโดยทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า การสังเกตการสอนนั้นเพื่อ
ช่วยเหลือครูมิใช่เพื่อการจับผิด ในการสังเกตการสอนควรใช้เวลาตลอดเวลาที่ครูสอนในบท
เรียนนั้น ๆ และในขณะที่สังเกตการสอนไม่ควรจดแต่บันทึกแต่ควรจดจำสิ่งที่ต้องแก้ไข หรือต้อง
การเพิ่มเติม หรือข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนในครั้งนั้น ข้อพึงระวังสำหรับผู้ที่ทำ
หน้าที่ก็ต้องสังเกตการสอนในวิชาที่ตนถนัด มีความรู้ หรือมีประสบการณ์และแน่ใจว่าสามารถ
แนะนำได้

(3) การเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อประเมินคุณภาพการเรียนการสอน ผู้นิเทศจะต้องมี
เครื่องมือที่จะใช้วัดได้ว่า ผลการเรียนของนักเรียนในการไปเยี่ยมเป็นไปตามจุดประสงค์ของ
หลักสูตรหรือไม่ แนะนำผลที่ได้จากการประเมินผลจัดทำโครงการปรับปรุงหรือส่งเสริมการ
เรียนการสอน

(4) การประชุมครู วิธีการนิเทศในลักษณะนี้ควรเป็นไปตามความต้องการของครูหรือโรงเรียน หรือตามโครงการที่กำหนดไว้ เพราะการประชุมครูที่กำหนดขึ้นโดยกระชั้นชิดจะไม่ประสบผลสำเร็จ และอาจจะไม่ได้รับความสนใจจากครูเท่าที่ควร วิธีการที่เข้าในการประชุมครู ควรเลือกให้เหมาะสมตามลักษณะของการประชุมแบบต่าง ๆ เช่น การบรรยาย (Lecture) การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) การบรรยายเป็นชุด (Symposium)

(5) การอบรมครู การอบรมครูมีความจำเป็นมากในกรณีที่เป็นการทำความรู้ใหม่ เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หรือมีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่จากครูผู้สอนเป็นผู้บริหาร หรือมีวิธีสอนใหม่ ๆ เกิดขึ้น และในการอบรมครูจะต้องมีการเตรียมการพอสมควร

(6) การสัมมนา หลังจากได้รับความรู้ต่าง ๆ จากการเข้าอบรมไปแล้ว เมื่อได้กลับเข้าปฏิบัติงานสักระยะหนึ่ง ควรได้มีการพบปะกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกัน เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติงานดีขึ้น และการสัมมนาในบางครั้งอาจเป็นการนำเอาปัญหาที่มีอยู่จากการปฏิบัติงานมาช่วยแก้ไขได้

(7) การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นวิธีการนิเทศอีกลักษณะหนึ่ง เพื่อชี้แจง แนะนำครูเกี่ยวกับงานวิชาการในโรงเรียนที่จำเป็นต้องรู้และเข้าใจ เพราะการเริ่มต้นปฏิบัติงานอย่างถูกต้องนั้นจะช่วยให้อาจารย์ที่ใหม่ลดน้อยลง

2) วิธีอ้อม เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศไม่สามารถจะเดินทางไปนิเทศด้วยตนเอง แต่จะใช้วิธีอื่น ๆ แทนตัวเองไปถึงโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนได้ทราบความเคลื่อนไหวและความรู้ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานซึ่งอาจจะทำได้ ดังนี้

(1) จัดหมายข่าวเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารที่มีความจำเป็น ซึ่งจะประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่เป็นทั้งความรู้ และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทางการศึกษาซึ่งอาจจะอยู่ในลักษณะของแผ่นปลิว

(2) เอกสารประจำสัปดาห์ ประจำเดือน ตามโอกาส จะเป็นเอกสารที่อยู่ในลักษณะที่เป็นรูปเล่มที่เสนอความรู้ข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนความเคลื่อนไหวทางการศึกษา

(3) การตอบปัญหาในการปฏิบัติงาน เป็นวิธีการนิเทศอีกลักษณะหนึ่งที่ผู้นิเทศใช้วิธีการตอบปัญหาข้อข้องใจแก่ครู ในโอกาสที่ได้ปฏิบัติงานโดยตรง แต่ยังไม่ได้ให้ความกระจ่างหรือ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

(4) การออกรายการวิทยุ เป็นการนำเอาวัตรกรรมอีกรูปแบบหนึ่งมาใช้สำหรับการนิเทศการศึกษา ซึ่งได้รับความนิยมและแพร่หลายเนื่องจากวิธีดังกล่าวช่วยลดปัญหาในการ

เดินทางและสามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึงรวดเร็ว

Gwynn (1974) ได้แบ่งการนิเทศการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การนิเทศเป็นรายบุคคล (Individual Devices) และการนิเทศเป็นกลุ่ม (Group Devices) ซึ่งการนิเทศเป็นรายบุคคลนั้น Gwynn ได้เสนอแนะวิธีการนิเทศไว้ ดังนี้

- 1) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
- 2) การทดลองในห้องเรียน
- 3) การปรึกษาหารือ
- 4) การพาครูไปเยี่ยมและสังเกตการสอน
- 5) การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับการสอน
- 6) การประเมินผลตนเอง

สำหรับการนิเทศเป็นกลุ่มนั้น Gwynn ได้เสนอแนะเทคนิคการนิเทศไว้ ดังนี้

- 1) การจัดตั้งกลุ่มทำงาน
- 2) ห้องปฏิบัติการหลักสูตร
- 3) กลุ่มศึกษาวิชาการ
- 4) การศึกษานอกสถานที่
- 5) การฟังคำบรรยาย
- 6) การสาธิตการสอน
- 7) การอภิปราย
- 8) ห้องสมุดเฉพาะวิชา
- 9) บ่ายนิเทศ
- 10) การพบปะและประชุมครู
- 11) การประชุมเชิงปฏิบัติการ
- 12) องค์กรวิชาชีพและการประชุมทางวิชาการ

จากแนวความคิดและข้อเสนอแนะของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าเทคนิคและวิธีการนิเทศนั้น นับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีส่วนช่วยในการปฏิบัติงานหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการพัฒนาแก่ครูและนักเรียน โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมและความเหมาะสมสำหรับเป้าหมายในการนิเทศในปัจจุบันคือ การใช้ความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพของ

การศึกษาให้ดีขึ้น และทันต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในด้านวิชาการที่พื้นที่เทศจะใช้วิธีการหรือเทคนิคในการนิเทศอย่างใดนั้น ไม่ว่าจะเป็นการนิเทศเป็นรายบุคคลหรือการนิเทศเป็นกลุ่มย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และขีดความสามารถของผู้ทำหน้าที่นิเทศเป็นสำคัญ

2.2.6 กระบวนการนิเทศการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง แบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ กระบวนการนิเทศการศึกษานั้นจะมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน และต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ พร้อมด้วยเหตุผลความเป็นไปได้ กระบวนการนิเทศการศึกษาที่ดีจะทำให้การจัดการนิเทศประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ มีผู้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้ 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
- 2) การวางแผนและกำหนดทางเลือก
- 3) การสร้างสื่อเครื่องมือและวิธีการ
- 4) การปฏิบัติการนิเทศ
- 5) การประเมินผลและรายงานผล

สังัด อุทรานันท์ (2529) ได้แบ่งกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1) การวางแผนนิเทศ (Planning) เป็นขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศรวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้น

2) การให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ (Informing) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอะไรบ้างอย่างไร มีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ

3) การปฏิบัติงาน (Doing) ขั้นนี้ประกอบด้วย 3 ลักษณะคือ

(1) การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ ตามความรู้ความสามารถที่ได้รับจากกระบวนการขั้นที่ 2

(2) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ผู้นิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

(3) การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้สนับสนุนจะสนับสนุนในเรื่อง การอำนวยความสะดวกหรือการจัดหาวัสดุอุปกรณ์

4) การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) ขั้นนี้เป็นการเสริมแรงของผู้บริหารหรือผู้นิเทศ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดความมั่นใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

5) การประเมินผลผลิตกระบวนการดำเนินงาน (Evaluation) ผู้นิเทศจะทำการประเมินผลการดำเนินงานที่ได้ดำเนินการแล้ว เพื่อทราบผลว่าเป็นอย่างไร

Harris (1985 อ้างถึงในกิ่งฟ้า สินธุวงษ์, 2534) เปลี่ยนแปลงกระบวนการนิเทศจาก 5 ขั้นที่เรียกว่า Harris's Polca มาเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1) การประเมินสภาพการทำงาน (Assesing) เป็นกระบวนการที่ศึกษาถึงสภาพต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูล เพื่อเป็นตัวกำหนดตัวเปลี่ยนแปลงซึ่งมีขั้นตอนย่อย ดังนี้

- (1) การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาธรรมชาติและความสัมพันธ์ของเรื่องต่าง ๆ
- (2) การสังเกตเป็นการมองสิ่งรอบตัวด้วยความละเอียดถี่ถ้วน
- (3) การทบทวนเป็นการตรวจสอบสิ่งรอบตัวอย่างตั้งใจ
- (4) การวัดพฤติกรรมการทำงาน
- (5) การเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงาน

2) การจัดลำดับความสำคัญของงาน (Priority) เป็นกระบวนการกำหนดความสำคัญของงาน ตามเป้าหมายและกิจกรรมตามลำดับความสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้

- (1) การกำหนดเป้าหมาย
- (2) การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ
- (3) การกำหนดทางเลือก
- (4) การจัดลำดับความสำคัญของงาน

3) การออกแบบวิธีการทำงาน (Designing) เป็นกระบวนการวางแผนหรือกำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยประกอบด้วยงานต่อไปนี้

- (1) การจัดสายงานเป็นการจัดส่วนประกอบต่าง ๆ ของงานให้สัมพันธ์กัน
- (2) การหาวิธีการนำเอาทฤษฎีหรือหลักการไปสู่การปฏิบัติ
- (3) การเตรียมการต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะทำงาน

(4) การจัดระบบการทำงาน

(5) การกำหนดแผนในการทำงาน

4) การจัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources) เป็นกระบวนการกำหนดทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงานซึ่งประกอบด้วยงานต่อไปนี้

- (1) การกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ตามความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ
- (2) การจัดสรรทรัพยากรไปให้หน่วยงานต่าง ๆ
- (3) การกำหนดทรัพยากรที่จำเป็นจะต้องใช้สำหรับความมุ่งหมายเฉพาะอย่าง
- (4) การมอบหมายบุคลากร ให้ทำงานในแต่ละโครงการแต่ละเป้าหมาย

5) การประสานงาน (Coordination) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับงานเวลา วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่าง เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงบรรลุผล ซึ่งประกอบด้วยงานต่อไปนี้

- (1) การประสานการปฏิบัติงานฝ่ายต่าง ๆ ให้ดำเนินการไปด้วยความราบรื่น
- (2) การสร้างความกลมกลืนและความพร้อมเพรียง
- (3) การปรับการทำงานในส่วนต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
- (4) การกำหนดเวลาในการทำงานในแต่ละช่วง
- (5) การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น

6) การอำนวยการ (Directing) เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสภาพที่เหมาะสมที่จะสามารถบรรลุผลแห่งการเปลี่ยนแปลงให้มากที่สุดได้แก่งานต่อไปนี้

- (1) การแต่งตั้งบุคลากร
- (2) การกำหนดแนวทางหรือกฎเกณฑ์การทำงาน
- (3) การกำหนดระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเวลา ปริมาณหรืออัตราเร่งในการทำงาน
- (4) การแนะนำการปฏิบัติงาน
- (5) การตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกในการปฏิบัติงาน

กระบวนการพิเศษของ Harris นี้ ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสม เพราะเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการวางแผนปฏิบัติงาน มากกว่าการควบคุมงานเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการนิเทศ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินการนิเทศการศึกษาจะต้องจัดกระบวนการนิเทศอย่างมีแบบแผน ตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พร้อมด้วย

เหตุผลและความเป็นไปได้ นั่นคือ จะต้องประกอบด้วย การเตรียมการนิเทศ การวางแผนการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ และการปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาการนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร

2.3.1 ความหมายของหลักสูตร

คำว่า "หลักสูตร" (Curriculum) ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้พยายามให้ความหมายของหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทางที่โรงเรียนปรารถนา หลักสูตรที่ดีควรจะเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน อันสอดคล้องกับความต้องการของชีวิต

กรมวิชาการ (2525) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระ ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรม ตามที่กำหนดในจุดหมายของการศึกษา

ธารง บัวศรี (2531) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

Saylor and Alexander (1959) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง บรรดาความพยายามทั้งหมดของโรงเรียนในการที่จะก่อให้เกิดผลการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนาทั้งสภาพการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

Good (1973) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรคือ กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน

Glen Hass (1980) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากโปรแกรมการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกรอบของทฤษฎีและการวิจัยในอดีตและปัจจุบัน เป็นพื้นฐาน

จากความหมายของหลักสูตรที่นักการศึกษาไทยและต่างประเทศให้ความหมายไว้นั้น พอสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือโครงการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ทั้งหลายทั้งปวงที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความมุ่งหมายการศึกษาของชาติ

2.3.2 องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร

องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอไว้ที่สำคัญมีดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

- 1) จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาและสังคม ซึ่งหลักสูตรมุ่งที่จะสนองหรือให้เป็นไปตามนั้น
- 2) หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร
- 3) โครงสร้าง คือ กลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร อันมีทั้งส่วนที่บังคับ ส่วนให้เลือกเรียกตามความถนัด และส่วนที่ให้เลือกเรียนอย่างเสรี
- 4) จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (แต่ละรายวิชา) หมายถึง ความรู้ ทักษะหรือเจตคติบางประการโดยเฉพาะรายวิชานั้น ๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องเรียนรู้ ต้องมีหรือต้องปฏิบัติได้
- 5) เนื้อหาของรายวิชา คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ อันจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่วางไว้
- 6) สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ เกิดทักษะ และเจตคติตามต้องการ สื่อการเรียน ได้แก่ แผนภูมิ เอกสาร และรูปภาพ เป็นต้น
- 7) วิธีสอน การสอนกับการบอกไม่เหมือนกัน การสอนย่อมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น หลักใหญ่มีอยู่ว่าให้นำเอาวิธีการคิดมาใช้เป็นวิธีสอน
- 8) การประเมินผล เมื่อสอนไปแล้วก็ต้องวัดดูว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจมีทักษะตามนี้จุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด และจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรต่อไป

Taba (1962) กล่าวว่าหลักสูตรประกอบด้วยองค์ 4 คือ

- 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
- 2) เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงแต่ละวิชา
- 3) กระบวนการเรียนการสอน

4) โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

Saylor (1974) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่

- 1) ความมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) การจัดเนื้อหาวิชา
- 3) กิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) การประเมินผล

องค์ประกอบเหล่านี้ต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกัน

Skager and Dave (1978) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรประกอบด้วย

- 1) วัตถุประสงค์ระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชาติไปถึงระดับรายวิชาต่าง ๆ
- 2) แผนของหลักสูตรประกอบด้วยเหตุผลของการเลือกวิชาต่าง ๆ เนื้อหาของแต่ละวิชา

ประสบการณ์ที่เลือกสรรให้ผู้เรียน

- 3) กิจกรรมการเรียนการสอน
- 4) วัสดุการเรียน ได้แก่ ตำรา แบบฝึกหัด ห้องสมุด อุปกรณ์การสอน เป็นต้น
- 5) การประเมินผล
- 6) กระบวนการใช้หลักสูตร

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่าน พอสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมี 5 ส่วน คือ จุดหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และกระบวนการวัดผลและประเมินผล

2.3.3 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ดังนั้นถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ประเทศนั้นย่อมได้คนที่มีคุณภาพสูง ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2527) กล่าวว่า

- 1) หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ
- 2) หลักสูตรเป็นโครงการแนะแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะว่าหลักสูตรจะบอกให้ทราบว่า จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายอะไร จะต้องวัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไร

จะใช้อะไรเป็นเครื่องวัดที่จะแสดงได้ว่าบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้

3) ในระดับโรงเรียน หลักสูตร จะให้แนวปฏิบัติแก่ครู เพราะหลักสูตรจะบอกให้ครูรู้ว่า จะสอนให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไร จะต้องจัดประสบการณ์อย่างไร และจะวัดผลประเมินผลอย่างไร

4) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา คือ สถาบันการศึกษาจะต้องจัดการเรียนให้ถึงมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดไว้เหมือนกัน

สันต์ ธรรมบำรุง (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ 9 ประการ ดังนี้คือ

1) หลักสูตร เป็นแผนปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินไว้เป็นแนวทาง

2) หลักสูตร เป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

3) หลักสูตร เป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวกับการศึกษาศึกษาปฏิบัติตาม

4) หลักสูตร เป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

5) หลักสูตร เป็นแผนดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและติดตามผล ให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย

6) หลักสูตร จะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7) หลักสูตร จะกำหนดลักษณะรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่า จะเป็นไปในรูปใด

8) หลักสูตร จะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ และความสามารถความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคนซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9) หลักสูตร เป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาคน

กาญจนา คุณารักษ์ (2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้คือ

- 1) หลักสูตร เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้อำนาจ หรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
- 2) หลักสูตร เป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ
- 3) หลักสูตร ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการจะสร้าง คุณลักษณะของประชาชนเป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถจะกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนา และสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการ

จากความเห็นดังกล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรได้รวมกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายของผู้เรียนเข้าไว้ด้วยกัน หลักสูตรจึงเป็นรากฐานของกระบวนการเรียนที่จัดไว้ในโปรแกรมการสอนของหลักสูตรทั้งสิ้นซึ่งจะมีผลให้นักเรียนได้รับความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี

2.3.4 การปรับปรุงหลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนเข็มทิศของการจัดการศึกษา เมื่อใช้ไประยะหนึ่งแล้วจำเป็นต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สนองความต้องการและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้วย (บันลือ พฤษะวัน, 2524) โดยเฉพาะหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการ (2532) ได้ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรดังกล่าวตลอดมาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และได้้นำข้อมูลต่าง ๆ มาพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในรายละเอียดปลีกย่อยตลอดเวลา 10 ปี แล้ว บัดนี้สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้นอย่างรวดเร็ว หลักสูตรซึ่งเปรียบเสมือนข้อกำหนดที่เป็นแม่บทเกี่ยวกับการเรียนการสอนสำหรับใช้ร่วมกันทั่วประเทศ จำเป็นต้องปรับปรุงให้ทันความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) การดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร กรมวิชาการได้ดำเนินการ โดยสรุปดังนี้

2.3.4.1 เหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตร

ในการปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ พะนอม แก้วกำเนิด (2533) ได้กล่าวถึงเหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตรไว้ดังนี้

1) เพื่อสนองจุดเน้นของการศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ซึ่งมีจุดเน้น 3 ประการ คือ

(1) ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานถึง 9 ปี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายนี้และสถาบันองค์กรก็ได้สนองนโยบายนี้แล้วเช่นกัน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าจะขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานถึง 9 ปี แต่ในทางปฏิบัติยังไม่บรรลุผล ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เอื้อต่อการขยายโอกาสทางการศึกษา

(2) จัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น การศึกษาทั่วไปควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิต หรือเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียนมากกว่าเรื่องที่ไกลตัวผู้เรียน

(3) พัฒนาคุณภาพการศึกษา คือการให้เด็กได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร

2) เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลและกรมต้นสังกัดต่าง ๆ รัฐบาลได้พยายามที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่ยุคอุตสาหกรรม

3) เพื่อสนองแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น หลักสูตรเดิมเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้น้อย ฉะนั้น การพัฒนาเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นทำได้ไม่มาก จึงได้ปรับปรุงหลักสูตร โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากขึ้น

4) เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ซึ่งปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยีและข่าวสาร คนที่อยู่ในสังคมได้จะต้องเป็นคนเก่ง มีความรู้ มีข้อมูลด้านข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน ผู้ที่มีความรู้ทางเทคโนโลยีและข่าวสารก็จะเป็นผู้มีพลังที่จะอยู่ในสังคมที่ดีกว่า ดังนั้นจึงต้องปรับปรุงหลักสูตรให้เอื้อที่จะส่งเสริมให้คนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ

5) เพื่อส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษา โดยเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง เช่น ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เป็นต้น

2.3.4.2 ขั้นตอนในการปรับปรุงหลักสูตร

จากเหตุผลดังกล่าว กรมวิชาการ (2532) ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1) การเตรียมการก่อนปรับปรุงหลักสูตร ทางกรมวิชาการได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่จัดทำระหว่างปี พ.ศ. 2522-2530 และเอกสารที่เป็นบทความข้อคิดเห็น

จากสื่อมวลชน นำมาสังเคราะห์ผลการประเมินหลักสูตร (Meta Analysis) เพื่อสรุปภาพรวมของหลักสูตร จากการประเมินทั้ง 3 ด้าน คือ โครงสร้างของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และองค์ประกอบที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ชัดเจน เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร

2) ปฏิบัติการปรับปรุงหลักสูตร กรมวิชาการ ได้ปรับปรุงหลักสูตรระดับประถมศึกษาเฉพาะส่วนที่เป็นหลักสูตร ซึ่งประกอบไปด้วยหลักการ จุดหมายโครงสร้าง และเนื้อหา ส่วนองค์ประกอบอีก 2 ด้าน คือ การใช้หลักสูตรและองค์ประกอบที่สนับสนุนนั้น จะดำเนินการในลำดับต่อไป

3) ขั้นตอนในการดำเนินงานตามลำดับ หลังการปรับปรุงหลักสูตร กรมวิชาการได้ดำเนินการปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตรในด้านอื่น ๆ ตามลำดับดังนี้

- (1) ปรับปรุงระเบียบการประเมินผลการเรียน และคู่มือการประเมินผล
- (2) ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน และคู่มือการสอน
- (3) จัดทำสื่อเพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้หลักสูตร
- (4) ทดลองใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรของกรม

วิชาการ ในปีการศึกษา 2533 จำนวน 555 โรงเรียน

- (5) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฉบับปรับปรุงภายหลังการทดลองใช้
- (6) เสนอกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประกาศใช้ในปีการศึกษา 2534

2.3.4.3 จุดสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตร

ในการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการ (2532) ได้เน้นความสำคัญของประเด็นในการปรับปรุงดังนี้

- 1) ลดและกระชับจุดหมายของหลักสูตรให้ชัดเจนต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 2) ปรับเนื้อหาสาระของวิชาการต่าง ๆ ไม่ให้มีมากเกินไปจนจำและเป็นซ้ำซ้อนกัน
- 3) การเขียนคำอธิบายกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ในหลักสูตรประถมศึกษาและคำอธิบายในรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญ 3 ตอน คือ แนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ และวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวัง
- 4) ปรับปรุงโครงสร้างของหลักสูตร ลดวิชาและเนื้อหาสาระในส่วนที่เป็นวิชาบังคับ แทนที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกันทั่วประเทศ ให้มีวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรีมากขึ้น

5) เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ ตามโครงสร้างวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรีได้ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้อง และเกื้อกูลต่อชีวิตจริง ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น ส่งเสริมความถนัด ความสามารถและความต้องการของนักเรียน รวมทั้งความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ

2.3.4.4 ความมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุง

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กระทรวง-ศึกษาธิการมีความมุ่งหวังดังนี้

- 1) ให้หลักสูตรเป็นตัวนำในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนาตนเองและมีค่านิยมที่ดี
- 2) ให้หลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและ เกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น
- 3) ให้หลักสูตรส่งเสริมผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ให้สามารถจัดการศึกษาสนอง ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น และส่งเสริมความถนัด ความสามารถของ นักเรียนแต่ละบุคคลถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่

2.4 การนำหลักสูตรไปใช้

2.4.1 ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตร เป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ที่เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติควรจะเป็นพลเมืองดี ที่มีลักษณะอย่างไรที่สังคมไทยต้องการ และสามารถดำเนินชีวิตของตนได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าหลักสูตรจะสร้างขึ้นมาอย่างดีเลิศและเหมาะสมเพียงใดก็ตาม แต่ถ้ายังไม่มี การนำหลักสูตรไปใช้ อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ยากที่หลักสูตรจะบรรลุเป้าหมาย การนำหลักสูตรไปใช้ มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมิตร คุณากร (2523) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย กิจกรรม 3 อย่าง

- 1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
- 2) การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมาย

3) การสอนของครู

ธารง บัวศรี (2532) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอนสำหรับสอนประจำวัน

Beauchamp (1968) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญที่สุดคือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้พัฒนาการเรียนการสอน

จากความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ที่นักการศึกษาไทย และต่างประเทศให้ความหมายไว้นั้น พอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนและการสอนของครู

2.4.2 องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525); สุมิตร คุณากร (2523) ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันโดยเห็นว่า การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วย

1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมายและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร คือ ความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องพิจารณาว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร จะสอนใคร ระดับไหน อย่างไร และต้องการให้เกิดอะไรในตัวผู้เรียน หลังจากได้ทำความเข้าใจจุดมุ่งหมาย ตลอดจนหลักการและโครงสร้างแล้วจะต้องกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรว่าจะให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้กำหนดรายละเอียดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร โดยมีคณะกรรมการจัดทำประมวลการสอน โครงการสอนและแผนการสอนหรือแนวการสอนเพื่อช่วยขยายความในหลักสูตรให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2) การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึง เพราะการนำหลักสูตรไปใช้นั้นเกิดขึ้นที่โรงเรียนจำเป็นต้องดูปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ต้องมีให้พร้อม การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านงบประมาณอีกด้วย

3) การสอนของครู เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้เพราะความสำเร็จและความล้มเหลวของหลักสูตรต้องอาศัยการสอนของครู ถ้าหากครูเอาใจใส่ต่อการสอน และ

สอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม เป็นต้น

สมิทร คุณากร (2523) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ครูต้องทำในการนำหลักสูตรไปใช้คือตีความหมายของความมุ่งหมายของแต่ละข้อ การสอนแต่ละเรื่องต้องมีหลักเกณฑ์ในการเตรียมการสอนและครูต้องคำนึงถึงสิ่งที่เด็กจะได้รับเป็นสำคัญ

การสอนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ครูควรใช้วิธีสอนหลายแบบตามความเหมาะสม สงบ ลักษณะ (2533) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญของการบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งจะต้องสามารถนำความมุ่งหวังของหลักสูตรมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ทั้งความรู้ ความคิด การปฏิบัติ เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม การสอนที่จะให้เด็กเกิดทักษะ กระบวนการนั้นครูต้องเน้นกิจกรรมเชิงกระบวนการ 9 ขั้นตอน คือ

- 1) ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- 2) คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- 3) สร้างทางเลือกที่หลากหลาย
- 4) ประเมินและเลือกทางเลือก
- 5) กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- 6) ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์
- 7) ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
- 8) ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- 9) ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

2.4.3 บทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงไปใช้ กรมวิชาการ (2533) ได้เสนอแนะบทบาทบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ไว้ดังนี้

- 1) บทบาทผู้บริหารโรงเรียน

การจัดดำเนินงานในโรงเรียนที่จะนำไปสู่การใช้หลักสูตรได้อย่างสมบูรณ์จะต้องจัดอย่างเป็นระบบ ด้วยยุทธศาสตร์และการนิเทศเชิงระบบการดำเนินงาน จึงจัดรวบรวมเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ครอบคลุมสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบสังคมของโรงเรียน

(2) นำข้อมูลพื้นฐานและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมาวิเคราะห์ กำหนดความต้องการ- การและความจำเป็นของโรงเรียนเกี่ยวกับระดับคุณภาพของนักเรียน

(3) กำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ที่ทำสำหรับโรงเรียนร่วมกับคณะครูเป็น รายปี

(4) ร่วมกับคณะครูกำหนดงานอย่างชัดเจน เป็นระยะตลอดปี โดยเน้นจุดประสงค์

(5) จัดทรัพยากรตามลำดับความสำคัญของงานที่จะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์

(6) แก้ปัญหาและหาวิธีการใหม่ ๆ ด้วยกระบวนการคิดระดมสมอง คือ สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย และประเมินทางเลือกโดยใช้เกณฑ์การบรรลุจุดประสงค์

(7) จัดระบบสื่อสารให้บุคลากรได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง และรวดเร็ว

(8) นำผลงานของโรงเรียนไปเสนอในการประชุมต่าง ๆ อย่างภาคภูมิใจ

2) บทบาทของครูผู้สอน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้เสนอแนะบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนในการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

(1) ครูผู้สอนทุกระดับจำเป็นต้องศึกษา ต้องรู้และเข้าใจ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวดำเนินการของหลักสูตร

(2) ศึกษาค้นคว้า และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

(3) ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้

ทักษะ ค่านิยมและการจัดการ

(4) ฝึกให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมโดยผ่านขั้นตอนทักษะกระบวนการและอื่น ๆ อย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

(5) จัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และท้องถิ่น

(6) ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ จนเกิดการค้นพบด้วยตนเอง เพื่อพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา ฯลฯ

(7) ปลุกฝังค่านิยมและคุณธรรมที่พึงประสงค์

พฤติกรรมของครูในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเรียนการสอน และส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาโดยตรง ครูจึงต้องเลือกใช้วิธีสอนต่าง ๆ อย่างตรงจุดหมายและเหมาะสมกับสภาพการเรียน ซึ่งมีแนวดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) มีความเชื่อมั่นว่านักเรียนทุกคนเรียนรู้ได้ ถ้าครูจัดประสบการณ์เหมาะสม
- (2) วิเคราะห์จุดที่จะพัฒนาของผู้เรียนโดยการเปรียบเทียบความสามารถที่ควรจะเป็นและความสามารถที่เป็นอยู่ เพื่อกำหนดความสามารถที่จะพัฒนาของเด็กทั้งชั้นและรายบุคคล
- (3) แสวงหา คัดเลือก วิธีการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถที่จะพัฒนา

(4) ลงมือปฏิบัติการสอนด้วยกลวิธีหลากหลาย ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าฟังและอ่านเพียงอย่างเดียว

(5) ตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นระยะ เพื่อหาทางเร่งและปรับปรุงความก้าวหน้าของนักเรียน

(6) นำผลงานของนักเรียนไปเสนอในที่ประชุมต่าง ๆ อย่างภาคภูมิใจ

3) บทบาทของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองสามารถที่ช่วยให้หลักสูตรประสบผลสำเร็จด้วยการสนับสนุนดังนี้

(1) ไม่เร่งรัดให้โรงเรียนสอนหนังสือในระดับเด็กเล็กและอนุบาลแต่ให้โรงเรียนฝึกเด็กให้ทำงานร่วมกัน เล่น และทำงานให้เกิดความพร้อมต่าง ๆ

(2) สนับสนุนช่วยเหลือในการจัดวัสดุอุปกรณ์ ให้แก่โรงเรียนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของนักเรียน

(3) แสดงความสนใจในการเรียนของเด็กด้วยการซักถามผลการเรียน ช่วยเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานต่าง ๆ เอง

(4) สนทนากับครูเพื่อร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

(5) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดีและการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา

4) บทบาทของสำนักงานต่าง ๆ

การนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ได้อย่างบรรลุผล จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมต้นสังกัด เขตการศึกษาสำนักงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับจังหวัด อำเภอ และศูนย์วิชาการสำนักงานเหล่านี้ต้องทำหน้าที่กระตุ้น ชี้แนะ สนับสนุน

2.4.5 คุณภาพนักเรียนที่พึงประสงค์ของการนำหลักสูตรไปใช้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) กล่าวว่า คุณภาพของ-
นักเรียนที่คาดหวังตามแนวทางของหลักสูตรฉบับปรับปรุงมีดังนี้

- 1) สามารถสื่อความหมายด้วยการอ่าน การฟัง การพูดและการเขียนอย่างมีวิจารณญาณ
- 2) สามารถคิดคำนวณและแก้ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนเลขที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน
- 3) สามารถคาดหมายการเปลี่ยนแปลงให้สังคม สิ่งแวดล้อม และปฏิบัติได้สอดคล้องกับ
ความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ
- 4) รักษาสุขภาพทั้งด้านกายและใจของตน เพิ่มพูนอนามัยชุมชนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอยู่เสมอ
- 5) มีค่านิยมในการเสียสละไม่เอาเปรียบผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความยินดีเป็นประจำ
- 6) สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เกี่ยวกับงานอาชีพและการพัฒนาสังคม
- 7) แสวงหาแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ ให้ได้ผลงานดีขึ้นกว่าเดิมเสมอ ๆ รวมทั้งการนำ
เอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยเสริมการพัฒนา
- 8) มีค่านิยมในการประกอบอาชีพสุจริต ปรับปรุงอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

2.5 สาระสำคัญของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มุ่งหวังให้ผู้เรียน
ได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การพัฒนาอาชีพและการพัฒนาสังคมอันจะส่งผลให้
ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา และมีค่านิยมที่ดีเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
(หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

ดังนั้นผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา
จึงจำเป็นต้องศึกษาสาระสำคัญต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับปรับปรุงดังกล่าวให้เข้าใจ เพื่อการนำ
ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับสาระสำคัญต่าง ๆ ของ
หลักสูตรฉบับปรับปรุง ที่ควรศึกษาให้เข้าใจก่อนนำหลักสูตรไปใช้ สาระสำคัญต่าง ๆ ดังกล่าว
มีดังนี้

- 1) ความคาดหวังของหลักสูตร
- 2) จุดเน้นของหลักสูตร
- 3) หลักการ จุดหมายโครงสร้างของหลักสูตร
- 4) เวลาเรียน
- 5) แนวดำเนินการ

1) ความคาดหวังของหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีความคาดหวังให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์กับสังคมบทบาทหน้าที่ของตน ในการนี้จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

- (1) การพัฒนาตน ได้แก่ มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น เสียสละและมุ่งมั่นพัฒนา
 - (2) การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงานและทำงานเป็น
 - (3) การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลก
- รายละเอียดของเป้าหมายและคุณลักษณะของผู้เรียนปรากฏดังในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร : การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตที่ทำประโยชน์
ต่อสังคม

คุณลักษณะของผู้เรียน	เป้าหมายแต่ละระดับการศึกษา	คุณลักษณะของ พลเมือง
	ประถม : พัฒนาดนและรู้ทันการเปลี่ยนแปลง ของสังคม	
1. พัฒนาดน	อ่านออก เขียนได้ คำนวณได้ เข้าใจ	เป็นสมาชิกที่ดีของ มนุษยชาติ
1.1 มีความรู้ พื้นฐาน	ธรรมชาติ	
1.2 มีสุขภาพ กายใจสมบูรณ์	บำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตน	
1.3 แก้ปัญหาเป็น	วิเคราะห์ผลและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา ตนเองและครอบครัวได้	
1.4 เสียสละ	ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	
1.5 มุ่งพัฒนา	รักการอ่านและแสวงหาความรู้อยู่เสมอ	

ตารางที่ 2 แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร : การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตที่ทาประโยชน์
ต่อสังคม (ต่อ)

คุณลักษณะของผู้เรียน	เป้าหมายแต่ละระดับการศึกษา	คุณลักษณะของ พลเมือง
	ประถม : พัฒนาดนและรู้ทันการเปลี่ยนแปลง ของสังคม	
2. พัฒนาอาชีพ	ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงาน และ ทำงานเป็น	เป็นสมาชิกที่ดีของ วงการอาชีพ
3. พัฒนาสังคม ปฏิบัติ หน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศและ โลก	รู้ เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่บ้าน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ใน ฐานะสมาชิกที่ดีของบ้าน ตลอดจนอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน	เป็นสมาชิกที่ดีของ สังคม

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ สบช.(2536) : 6

2) จุดเน้นของหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีจุดเน้นเพื่อให้
ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามความคาดหวังของหลักสูตร ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้อง
คำนึงถึงจุดเน้นต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2532)

(1) จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ

จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะนำความรู้และ
ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต จะต้องสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ
จริงจนเกิดทักษะและเกิดความชำนาญที่ได้ปฏิบัติ การงานต่าง ๆ ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้น เช่น
กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการแสวงหา
ความรู้ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการจัดการและกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะและ
 ขบวนการต่าง ๆ ดังกล่าว ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมาเป็นการสอนที่ฝึกให้
 ผู้เรียนมีนิสัยในการใช้ ทักษะกระบวนการ ในการแสดงออกทุก ๆ ด้าน กระบวนการดังกล่าว
 มี 9 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- 2) คิด วิเคราะห์ วิจัย
- 3) สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
- 4) ประเมินผลและเลือกทางเลือก
- 5) กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- 6) ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์
- 7) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
- 8) ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- 9) ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

ในการจัดการเรียนการสอนอาจจัดให้ครบทั้ง 9 ขั้นตอนหรือปรับให้เหมาะสมตามลักษณะของ
 จุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ได้

(2) การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกัน ทั้งทางด้าน
 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม หลักสูตรฉบับนี้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำราย
 ละเอียดในส่วนที่เป็นของท้องถิ่นได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ
 ประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนเอง และเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความ
 ผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง

(3) จัดการเรียนการสอนตามแนวค่านิยม

หลักสูตรฉบับนี้ได้มีแนวค่านิยมเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางที่จัดการเรียน
 การสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย โดยมีจุดเน้น 2 ประการ คือ

(3.1) จัดการเรียนการสอนโดยการเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน
 ให้มากที่สุด

(3.2) จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขและสภาพความต้องการ
 ของท้องถิ่น

3) หลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร

หลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่เป็นตัวกำหนดให้โรงเรียน และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพอันพึงประสงค์ ผู้ใช้หลักสูตรต้องศึกษาให้เข้าใจเสียก่อน จึงจะดำเนินการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของ หลักสูตรได้

3.1 หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษามีหลักการสำคัญ ดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
- (2) เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ ในการดำรงชีวิต
- (3) เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชีวิต โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันแต่ให้ ห้องเรียนมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้ (กรมวิชาการ, 2534)

3.2 จุดหมายของหลักสูตร

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนา คุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
- (2) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลง ของสังคม
- (3) สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
- (4) สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับตนเองและ ครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
- (5) มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

(6) มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ

(7) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

(8) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้าน และชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน (กรมวิชาการ, 2534)

3.3 โครงสร้างของหลักสูตร

มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มี 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ในชั้น ป.5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะ ในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดหลายกิจกรรมก็ได้ (กรมวิชาการ, 2534)

4) เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วันและไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป.5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

อัตราเวลาเรียนของมวลประสบการณ์ทั้ง 5 กลุ่มในแต่ละระดับชั้นกำหนดไว้โดยประมาณ ดังนี้

ตารางที่ 3 อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ					
	ป.1-2		ป.3-4		ป.5-6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้	50	1,500	35	1,050	25	750
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	25	750	25	750	20	600
4. กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	100	3,000	100	3,000	100	3,000
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	-	-	-	-	-	600

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

ที่มา : กรมวิชาการ (2534) : 3

5) แนวดำเนินการตามหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ประสบความสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

(1) จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

(2) จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจ และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ

(3) จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายใน กลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด

(4) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม

(5) จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

(6) จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

(7) ให้สอดคล้องกับกรอบด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

(8) ในการเสริมสร้างค่านิยมระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

(9) จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2534)

2.6 เอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยทำให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุเป้าหมายสมดังเจตนารมณ์ของหลักสูตร ประภาพรธรรม สุวรรณสุข (2526) ได้ให้ความหมายเอกสารประกอบหลักสูตรไว้ว่า เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารที่แจกแจงรายละเอียดเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ได้แก่ หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน คู่มือการใช้หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของกรมวิชาการ (2534) ที่กล่าวว่า เอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเอกสารที่บอกแนวทางในการจัดการศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524) ได้จัดแบ่งเอกสารประกอบหลักสูตรออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) เอกสารประกอบหลักสูตรสำหรับนักเรียน ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม แบบฝึกหัด สมุด บัตรงาน เอกสารประกอบการเรียน บทเรียนสำเร็จรูป ฯลฯ

(2) เอกสารประกอบหลักสูตรสำหรับครู ได้แก่ คู่มือครู คู่มือประเมินผล หนังสือแบบเรียน กรมวิชาการ (2534) ได้กล่าวถึง เอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ มีดังนี้

(1) หลักสูตร

(2) คู่มือหลักสูตร

- (3) แนวการสอน
- (4) คู่มือประเมินผลการเรียน
- (5) คู่มือการจัดกิจกรรมในหลักสูตร
- (6) คู่มือการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- (7) คู่มือการจัดบริการแนะแนว
- (8) คู่มือสำหรับใช้สอนรายวิชาต่าง ๆ
- (9) หนังสือเรียน

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านเกี่ยวกับเอกสารประกอบหลักสูตร พอสรุปได้ว่า เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสารทุกชนิดที่นำมาประกอบเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและช่วยทำให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

แนวทางการดำเนินการใช้เอกสารประกอบหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรนอกจากกรมวิชาการเป็นผู้พิมพ์เผยแพร่แล้ว ในแนวปฏิบัติในโรงเรียน ครูผู้สอนจะต้องจัดทำขึ้นเพิ่มเติมอีกได้แก่ กำหนดการสอน ตารางสอน แผนการสอน ซึ่งวิธีการจัดทำ กรมวิชาการ (2534) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้เป็นแนวทางแล้วให้ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำขึ้นเอง เพื่อให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนและท้องถิ่น

สาระสำคัญในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรเพิ่มเติมที่ครูผู้สอนต้องจัดทำขึ้นเองมีดังต่อไปนี้

1) การจัดทำกำหนดการสอน

กรมวิชาการ (2534) ได้ให้ข้อเสนอแนะการจัดทำกำหนดการสอนไว้ว่า การทำกำหนดการสอน ควรศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และเนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์ ศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้แต่ละระดับ จัดแบ่งเนื้อหา คาบเวลาให้เหมาะสมต่อเนื่อง ศึกษาแนวดำเนินการของหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนการสอน การทำกำหนดการสอนมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ศึกษาอัตราส่วนของเวลาเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์
- (2) จัดเนื้อหาและคาบเวลาเรียนของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ให้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันทั้งในกลุ่มและระหว่างกลุ่มประสบการณ์
- (3) นำเนื้อหาและกิจกรรมของแต่ละกลุ่มมาจัดลำดับ กำหนดคาบเวลาให้เหมาะสมตามแนวของหลักสูตรที่เป็นกระบวนการลำดับก่อนหลังตามลำดับและวัยของการพัฒนาการของเด็ก

ต่อจากนั้นจึงนำกำหนดการสอนไปจัดตารางสอน โดยเปลี่ยนแปลงและยืดหยุ่นได้ตาม
ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในปัจจุบันและสภาพท้องถิ่น

2) การจัดตารางสอน

การจัดตารางสอน นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นมากอย่างหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
เพราะจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีระบบ เรียบร้อยสมบูรณ์ในแต่ละวัน

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524) กล่าวว่าตารางสอนคือกำหนดการระหว่างครูกับนักเรียนดังนี้

- (1) วันหนึ่ง ๆ จะเรียนอะไร
- (2) เรียนเวลาไหน
- (3) เรียนนานเท่าไร

ภิญญา สาธร (2516) กล่าวถึงหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการจัดตารางสอนสรุปได้ดังนี้

- (1) กำหนดเวลาเรียนไม่น้อยกว่าหลักสูตรกำหนดแต่ละวัน สัปดาห์และรวมตลอดปี
- (2) การบรรจุเนื้อหาวิชาครบตามหลักสูตร วิชาใดเรียนสัปดาห์ละเท่าใดก็ต้อง
ครบตามนั้น
- (3) การลงวิชาใดก่อนหลังต้องคำนึงถึงนักเรียนด้วย เช่น ไม่ควรจัดวิชาคณิตศาสตร์
ไว้ตอนบ่าย เพราะเป็นวิชาที่ต้องใช้สมองคิดมาก
- (4) เวลาเรียนตอนเช้ามากกว่าเวลาเรียนตอนบ่าย สัปดาห์ประเทศเมืองร้อน
เพราะตอนบ่ายอากาศร้อนมาก
- (5) วิชาที่ต้องเรียนสัปดาห์ละหลายวันไม่ควรจัดซ้อนวันกัน เพราะนักเรียนจะเบื่อ
และลำบากแก่การนักเรียนจะทำการบ้านในวันถัดไปให้ทัน
- (6) วิชาที่ใช้ความคิดมากไปซ้อนกันในวันเดียวกัน การสลับหรือกระจายให้ทั่ว
ทั้งสัปดาห์
- (7) ควรให้ความสะดวกแก่ครูด้วย เช่น ไม่จัดให้ครูสอนต่อเนื่องกันถึง 3 ชั่วโมง
เพราะจะเหนื่อยเกินไป และจะต้องคำนึงถึงความสะดวกของนักเรียนด้วยเช่นกัน
- (8) ตารางสอนควรทำให้เสร็จเรียบร้อย ประกาศให้ครูและนักเรียนได้ทราบก่อน
เปิดเรียน เพื่อให้วันเปิดเรียนเป็นวันที่ทำงานได้ทันที
- (9) ตารางสอนควรทำไว้ 3 ชุด ดังนี้

9.1 ตารางสอนประจำห้องเรียน

9.2 ตารางสอนของครูเป็นรายบุคคล

9.3 ตารางสอนรวมของครูและของนักเรียนทุกคนทุกห้อง

กรมวิชาการ (2534) ได้ให้ข้อเสนอแนะวิธีการจัดตารางสอนไว้ดังต่อไปนี้

(1) การจัดตารางสอน ไม่ควรใช้ช่วงเวลาเท่ากันหมด เพราะครูจะต้องใช้เทคนิควิธีสอนหลาย ๆ แบบตามความเหมาะสม และต้องฝึกกระบวนการ ต้องศึกษากำหนดการสอนในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งต้องมีการเรียนการสอนหลายเรื่องจากกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ให้มีการเรียนการสอนที่ต้องเรียนเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันให้เหมือนกับชีวิตจริง

(2) จัดช่วงเวลาการเรียนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และจิตวิทยาของเด็กระดับประถมศึกษา ซึ่งมีช่วงเวลาประมาณ 20 นาที

(3) จัดช่วงเวลาให้โอกาสฝึกทักษะหลาย ๆ ช่วง และฝึกบ่อย ๆ จะช่วยให้การฝึกทักษะพัฒนาอย่างรวดเร็ว

(4) กำหนดวันเปิด-ปิดภาคเรียนในปีหนึ่ง ๆ ไม่นับวันหยุด ให้มีเวลาเรียนตลอดปี 200 วัน แล้วศึกษาว่าแต่ละกลุ่มประสบการณ์มีเรื่องอะไรที่ต้องเรียนบ้างในแต่ละสัปดาห์แล้วจัดให้มีเรื่องที่เรียนให้สัมพันธ์กัน

(5) จัดช่วงเวลาเรียนมากน้อยตามความเหมาะสม โดยนึกถึงกระบวนการเรียนการสอนของหลักสูตรฉบับปรับปรุง เพื่อการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและกระบวนการเรียนรู้ตามข้อ 1

(6) การสอนกลุ่มทักษะ ภาษาไทย ควรสอนตามลำดับแผนการสอน เพราะต้องฝึกทักษะตามขั้นตอน การฝึกทักษะการเรียนรู้ คำ ประโยค และข้อความส่วนคณิตศาสตร์สอนให้จบเป็นเรื่องไปตามลำดับ สำหรับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ อาจเลือกให้เหมาะสมกับความสัมพันธ์เชื่อมโยง ให้เรียนก่อน-หลังได้ตามความเหมาะสมของเหตุการณ์วันสำคัญต่อ ๆ ตลอดจนสภาพของท้องถิ่น

3) การจัดทำแผนการสอน

การวางแผนการสอนของครู เป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนด เนื่องจากสภาพท้องถิ่นและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นผู้กำหนดว่าจะต้องเลือกใช้กิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอนลักษณะใด จึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและไม่มีใครรู้เรื่องนั้นดีเท่าครู

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้ให้ความหมายแผนการสอนว่า แผนการสอน คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้ง โดยกำหนดสาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผล

แผนการสอนที่ดีควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าลักษณะ 4 ประการ คือ

(1) เป็นแผนการสอนที่มีกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะส่งเสริม หรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการเป็นไปตามความมุ่งหมาย

(2) เป็นแผนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบ หรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูพยายามลดบทบาทจากผู้บอกคำตอบมาเป็นผู้คอยกระตุ้น ด้วยคำถามหรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง

(3) เป็นแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการมุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และนำกระบวนการไปใช้จริง

(4) เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมและใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์สำเร็จราคาสูง

ประโยชน์ของแผนการสอน

แผนการสอนเป็นเอกสารเครื่องมือช่วยให้ครูดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- (1) รู้วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- (2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความมั่นใจ
- (3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน
- (4) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดผลการเรียนรู้ ตามลำดับขั้นตอน สอนได้ครบถ้วนและทันเวลา
- (5) ถ้าครูมีความจำเป็นไม่ได้สอนด้วยตนเองผู้ที่มาสอนแทนก็สามารถสอนแทนได้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ขั้นตอนการจัดทำแผนการสอน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้เสนอแนะขั้นตอนในการจัดแผนการสอนให้ครูปฏิบัติดังนี้

(1) ศึกษาหลักสูตร เพื่อให้เข้าใจหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์และคำอธิบายกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งได้กล่าวถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน เนื้อหาสาระสำคัญ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้วิชาที่ครูจะสอนในแต่ละรายวิชา

(2) ศึกษาคู่มือการใช้หลักสูตร หลักการสอน แนวการสอน เพื่อให้เข้าใจจุดเน้นของหลักสูตร เหตุผลในการปรับหลักสูตร สาระสำคัญที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ที่จะพัฒนาตัวผู้เรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้วิชาที่ครูจะสอนในแต่ละรายวิชา

(3) นำโครงสร้าง เนื้อหาวิชา จุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์และจุดประสงค์รายวิชามากำหนดหัวข้อเนื้อหาหลัก หัวข้อเนื้อหาย่อย โดยให้สัมพันธ์กับอัตราเวลาเรียนที่กำหนดไว้แต่ละกลุ่มประสบการณ์เป็นการกำหนดการสอนระยะยาว

(4) ศึกษาตัวอย่างแนวการสอนในคู่มือครูแล้ว จัดทำแผนการสอนกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน คาบเวลาเรียนให้เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละหัวข้อ เพื่อนำไปปรับสอนให้เหมาะสมกับเวลาที่จัดไว้ในตารางเรียนของแต่ละวันในแต่ละสัปดาห์ต่อไป

(5) จัดทำแผนการสอน โดยจะต้องพิจารณาหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาประกอบ เช่น หนังสือค้นคว้า อ้างอิง สาระสำคัญของเนื้อหา หนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน วัสดุสำหรับฝึกปฏิบัติ ข้อทดสอบสำหรับวัดและประเมินผลนักเรียน ทั้งนี้แผนการศึกษาดังกล่าวจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

5.1 สาระสำคัญ

5.2 จุดประสงค์

5.2.1 จุดประสงค์ปลายทาง

5.2.2 จุดประสงค์ขั้นต้นทาง

5.3 เนื้อหา

5.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

ใช้กระบวนการต่าง ๆ ตามธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

5.5 สื่อการเรียนการสอน

5.6 การวัดและประเมินผล

5.7 กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติม

2.7 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เพราะเป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนจัดให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตรกำหนดการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนของครูผู้สอนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร กรมวิชาการ (2534) กล่าวว่าครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้

1) การเตรียมการสอน

ทองทิพย์ วรรณพัฒน์ และคณะ (อ้างถึงใน ทศนา ประสานตรี, 2536) ได้กล่าวถึง สาระสำคัญของการเตรียมการสอนไว้ดังต่อไปนี้

การเตรียมการสอน เป็นการวางแผนการสอนของครูไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การเรียน การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงจุดประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การเตรียมการสอน ทำให้ครูทราบล่วงหน้าว่าจะสอนอะไร มีวิธีการอย่างไร และนักเรียนจะได้อะไรจากสิ่งที่เรียน ในการเตรียมการสอนสามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ การเตรียมแผนการสอนและการ เตรียมการสอนล่วงหน้า

(1) การเตรียมแผนการสอน

การเตรียมแผนการสอน ภาวิณี ทรัพย์าคม (2533) ได้แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1.1 การเตรียมแผนการสอนระยะยาว

เป็นการเตรียมแผนการสอนเพื่อจะใช้สอนในแต่ละสัปดาห์ แต่ละภาคเรียนหรือแต่ละปี การศึกษา

1.2 การเตรียมแผนการสอนระยะสั้น

เป็นการเตรียมแผนการสอนเพื่อจะใช้สอนในแต่ละวัน ตามกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ กำหนดไว้ในตารางสอน

(2) การเตรียมการสอนล่วงหน้า

การเตรียมการสอนล่วงหน้า เป็นการเตรียมตัวของครูก่อนเริ่มการสอนในแต่ละครั้ง หรือแต่ละกลุ่มประสบการณ์ที่กำหนดไว้ในตารางสอน ในแต่ละวันการเตรียมการสอนล่วงหน้า จะทำให้ครูทราบขอบข่ายเนื้อหา และเลือกกิจกรรมที่จะนำมาสอน ได้เหมาะสมกับสภาพของ ผู้เรียน ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ ตามที่ครูผู้สอนได้ตั้ง

จุดประสงค์การเรียนรู้เอาไว้ การเตรียมการสอนล่วงหน้ามีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 ศึกษาตารางสอนก่อนว่า จะสอนกลุ่มประสบการณ์ใด เรื่องอะไรใช้เวลากี่คาบ
- 2.2 ศึกษาแผนการสอนถึงรายละเอียด ต่อไปนี้
 - 2.2.1 ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจว่าสอนจบในแต่ละครั้ง แล้วนักเรียนจะได้อะไรหรือทำอะไรได้บ้าง
 - 2.2.2 ศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมด ว่ากิจกรรมแต่ละอย่างสอนอย่างไร สอนเนื้อหาใดและจุดประสงค์ใด
 - 2.2.3 ศึกษาสื่อการเรียนการสอนทั้งหมดของแต่ละเรื่อง ว่ามีอะไรบ้างแล้วจัดเตรียมไว้ให้พร้อม
 - 2.2.4 ศึกษาการวัดและประเมินผลแต่ละครั้งที่สอน ว่ามีวิธีการอย่างไร

ประโยชน์ของการเตรียมการสอน

ทองทิพย์ วรณวัฒน์ และคณะ (อ้างถึงใน ทศนา ประสานตรี, 2536) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเตรียมการสอนไว้ดังนี้ คือ

- (1) ช่วยให้การเรียนการสอนของครูดีขึ้น เพราะครูได้คำนึงถึงความมุ่งหมายของบทเรียน หาวิธีสอนที่ช่วยให้บทเรียนเข้าใจง่ายขึ้น ด้วยการใช้อุปกรณ์การสอนและการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม
- (2) ช่วยให้ครูสอนด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น
- (3) ช่วยให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในตัวครู
- (4) ช่วยให้การสอนของครูเป็นที่น่าสนใจ ไม่เบื่อหน่าย
- (5) ช่วยให้การสอนของครูเป็นระเบียบ เนื้อหาวิชาต่อเนื่องกันและสัมพันธ์กัน
- (6) เพื่อเป็นหลักฐานให้ครูทราบว่าเด็กได้เรียนอะไรไปบ้าง และพร้อมที่จะเรียนอะไร
- (7) เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- (8) ทำให้ครูทำงานอย่างมีโครงการและมีหลักการที่ดี

2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการของหลักสูตร

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการของหลักสูตรประถมศึกษา

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังต่อไปนี้

(1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต การสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของผู้เรียนและการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือคิดหาความรู้และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนจะมีความรู้สึกลดน้อย มีเจตคติที่ดี มีความอบอุ่นและทำให้ผู้เรียนลดความวิตกกังวล (สุพลวังสินธุ์, 2534) กระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้ยกตัวอย่างการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไว้ได้แก่ การใช้หนังสือเรียน การมอบหมายงานให้ทำหรือค้นคว้าด้วยตนเอง การให้ทำแบบฝึกหัดหรือการให้การบ้าน การอภิปรายกลุ่มการให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง การศึกษานอกสถานที่ การแสดงบทบาทสมมติ การสร้างสถานการณ์จำลอง

การจัดการเรียนรู้การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูลดบทบาทลงเป็นเพียงผู้กำกับนั้นไม่ได้หมายความว่าครูจะได้นั่งอยู่เฉย ๆ แต่ครูจะต้องปรับบทบาทของตนเองมาทำหน้าที่เป็นผู้จัดการ เป็นผู้ดำเนินการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด (กรมวิชาการ, 2534) ดังนั้นครูจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและปรับเนื้อหากระบวนการและทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวย และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเมื่อดำเนินการสอนไปตามแผนแล้ว ครูจะต้องประเมินผล การปฏิบัติตามบทบาทของตนว่ามีข้อดี ข้อเสียอย่างไร แล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นจนครูเกิดความรู้สึกชื่นชมในการปฏิบัติงานของตนเอง ที่ได้พยายามทำอย่างดีที่สุด

(2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการ คือ แนวทางดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีขั้นตอน ซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (วัลลภ กันทรัพย์ อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การที่ครูใช้วิธีการสอนหลาย ๆ แบบให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยวิธีสอนที่แก้ปัญหา กระบวนการทำงานและฝึกกระบวนการต่าง ๆ จนติดเป็นนิสัย การฝึกให้นักเรียนหาความรู้โดยเน้นกระบวนการจะทำให้ให้นักเรียนนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ สร้างทางเลือก จนจำข้อมูลและเกิดความเข้าใจโดยไม่ต้องท่องจำ กระบวนการเรียนรู้ครูสามารถนำไปปรับเปลี่ยนขยายและพลิกแพลงให้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์ในการสอนตลอดจนกลุ่ม

ผู้เรียน โดยจะต้องระลึกละเอียดว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ไม่มีสูตรสำเร็จที่จะใช้ ได้ผลเสมอกับนักเรียนทุกกลุ่มและในทุกสถานการณ์ ครูจะเลือกใช้กระบวนการใดไปดำเนินการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

กระบวนการเรียนรู้ สงบ. ลักษณะ (2534) ได้ให้ความหมาย คือ การที่เด็กได้รับ ประสบการณ์อย่างมีจุดมุ่งหมายผ่านทางระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ได้สังเกต อ่าน ฟัง คิด ชักถาม อภิปราย ทดลอง เขียนและลงมือปฏิบัติจริงต่าง ๆ ผลที่เกิดขึ้นคือ การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมเกิดคุณสมบัติทางความรู้ ความคิด ทักษะความสามารถทางการปฏิบัติลักษณะจิตพิสัยต่าง ๆ เช่น เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ ความพอใจ กระบวนการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้เสนอแนะไว้ได้แก่

2.1 กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด

กระบวนการสร้างความคิดรวบยอดมักใช้สอนค่านิยม ศัพท์และแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งมี ขั้นตอนดังนี้

- 2.1.1 ขั้นสังเกต
- 2.1.2 ขั้นจำแนกความแตกต่าง
- 2.1.3 ขั้นหาลักษณะร่วม
- 2.1.4 ขั้นระบุชื่อความคิดรวบยอด
- 2.1.5 ขั้นทดสอบและการนำไปใช้

2.2 กระบวนการสร้างความตระหนัก

เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรับรู้ในปรากฏการณ์ ด้านความหมายความเป็นไปและผล ต่อมนุษย์ ตลอดจนเห็นความสำคัญและความจำเป็นของปัญหาซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 2.2.1 ขั้นสังเกต
- 2.2.2 ขั้นวิจารณ์
- 2.2.3 ขั้นสรุป

2.3 กระบวนการปฏิบัติ

กระบวนการปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

- 2.3.1 ขั้นสังเกตรับรู้
- 2.3.2 ขั้นทำตามแบบ
- 2.3.3 ขั้นให้ทำเองโดยไม่มีแบบ

2.3.4 ขั้นฝึกให้ชำนาญ

2.4 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เป็นกระบวนการทางปัญญา ซึ่งมีขั้นตอนตั้งแต่การรับรู้ จา เข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ คือ

2.4.1 ขั้นสร้างความคิดรวบยอด

2.4.2 ขั้นการอธิบาย

2.4.3 ขั้นการรับฟัง

2.4.4 ขั้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์

2.4.5 ขั้นวิจารณ์

2.4.6 ขั้นการสรุป

2.5 กระบวนการแก้ปัญหา

เป็นกระบวนการหาคำตอบ หรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.5.1 ขั้นสังเกต

2.5.2 ขั้นวิเคราะห์

2.5.3 ขั้นสร้างทางเลือก

2.5.4 ขั้นเก็บข้อมูล

2.5.5 ขั้นสรุป

2.6 กระบวนการกลุ่ม

เป็นกระบวนการฝึกทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการกลุ่ม

2.6.1 ขั้นการมีผู้นำกลุ่ม

2.6.2 ขั้นกำหนดจุดประสงค์และวิธีการ

2.6.3 ขั้นการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก

2.6.4 ขั้นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

2.6.5 ขั้นติดตามผลและปรับปรุง

2.6.6 ขั้นการประเมินผลและชื่นชม

2.7 กระบวนการคณิตศาสตร์

2.7.1 การสอนทักษะการคิดคำนวณ

2.7.2 การสอนทักษะแก้ปัญหาโจทย์

2.8 กระบวนการสร้างเจตคติ

2.8.1 ^๕ขั้นสังเกต

2.8.2 ^๕ขั้นวิเคราะห์

2.8.3 ^๕ขั้นสรุป

2.9 กระบวนการสร้างค่านิยม

2.9.1 ^๕ขั้นสังเกต ตระหนัก

2.9.2 ^๕ขั้นประเมินเชิงเหตุผล

2.9.3 ^๕ขั้นกำหนดค่านิยม

2.9.4 ^๕ขั้นวางแผนปฏิบัติ

2.9.5 ^๕ขั้นปฏิบัติด้วยความชื่นชม

2.10 กระบวนการเรียนรู้ความเข้าใจ

2.10.1 ^๕ขั้นสังเกต ตระหนัก

2.10.2 ^๕ขั้นวางแผนปฏิบัติ

2.10.3 ^๕ขั้นลงมือปฏิบัติ

2.10.4 ^๕ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

2.10.5 ^๕ขั้นสรุป

2.11 ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2.11.1 การสังเกต

2.11.2 การวัด

2.11.3 การใช้ตัวเลข

2.11.4 การจำแนกประเภท

2.11.5 การหาความสัมพันธ์ระหว่างมิติ

2.11.6 การสื่อความหมาย

2.11.7 การลงความคิดเห็นจากข้อมูล

2.11.8 การพยากรณ์

2.11.9 การควบคุมตัวแปร

2.11.10 การตั้งสมมติฐาน

2.11.11 การตั้งนิยามเชิงปฏิบัติการ

2.11.12 การทดลอง

2.11.13 การแปลความหมายข้อมูลและสรุปผล

จากกระบวนการการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ถ้าพิจารณาถึงแต่ละขั้นตอนแล้วก็จะรวมอยู่ในทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้อธิบายขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นตระหนัก เป็นขั้นที่ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็นเห็นความสำคัญของปัญหานั้น ๆ และต้องการเรียนรู้หรือแก้ปัญหา

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์วิจารณ์ เป็นขั้นที่นักเรียนนำปัญหามาแยกแยะหาสาเหตุความสำคัญ และพิจารณาองค์ประกอบของปัญหา

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างทางเลือกที่หลากหลาย เป็นขั้นที่นักเรียนเสนอแนวทางแก้ปัญหา โดยไม่ต้องกังวลว่าดีหรือไม่ดี

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินและเลือกทางเลือก เป็นขั้นที่นักเรียนคิดอภิปรายถึงแนวทางเลือก การแก้ปัญหาที่ตรงปัญหาที่สุด

ขั้นที่ 5 ขั้นกำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นขั้นที่นักเรียนตกลงวางแผนว่าจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง จะทำอะไรก่อน อะไรหลัง เมื่อใด ต้องการใครช่วยบ้าง จะใช้วัสดุอะไร ค่าใช้จ่ายเท่าใด

ขั้นที่ 6 ขั้นปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง

เป็นขั้นที่นักเรียนลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินระหว่างปฏิบัติ

เป็นขั้นที่นักเรียนตรวจสอบการปฏิบัติงานว่างานแต่ละอย่าง สำเร็จตามที่กำหนดไว้หรือไม่

ขั้นที่ 8 ขั้นปรับปรุง

เป็นขั้นที่นักเรียนยอมรับปัญหา ถ้ามีปัญหาในการทำงานก็ช่วยกันแก้ไขปรับปรุง

ขั้นที่ 9 ขั้นประเมินผลรวม

เป็นขั้นที่นักเรียนช่วยกันสรุปผลงานที่ทำว่าได้ผลมากน้อยเพียงใดน่าพอใจหรือไม่

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) กล่าวว่า ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ไม่ใช่วิธีสอน แต่เป็นกระบวนการทำงานที่ครูต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ในการสอนครูควรสอดแทรกทักษะกระบวนการ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ถ้าเป็นบทเรียนที่เกี่ยวกับการทำงานหรือภาคปฏิบัติ ควรสอนให้ครบขั้นตอนในบทเรียนนั้น และให้ผ่านทีละขั้นตอน

ลักษณะที่ 2 ถ้าบทเรียนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน ไม่ครบวงจรการทำงาน ควรนำกระบวนการย่อยมาแทรกในบทเรียนนั้น แล้วนำผู้เรียนผ่านขั้นตอนทั้งหมดในบทเรียนต่อ ๆ ไป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ขั้น ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจดังนี้

1. ทำอย่างไรผู้เรียนจึงจะเกิดคุณสมบัติที่มีทักษะกระบวนการ 9 ขั้นดังกล่าว ดังนั้นในการสอนทุกครั้งครูจำเป็นต้องฝึกให้เด็กเกิดคุณสมบัตินี้ให้ได้มากที่สุด
2. ไม่จำเป็นต้องปลูกฝังกระบวนการทั้ง 9 ขั้นทั้งหมดในการสอนครั้งเดียวถ้าสามารถทำได้จะถือว่าดีที่สุด สามารถแทรกกระบวนการทั้ง 9 ขั้น โดยเลือกใช้บางขั้นตอนได้
3. ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์หรือแต่ละกิจกรรม โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย จะมีกระบวนการสอนเฉพาะของแต่ละกิจกรรม เช่น พลศึกษา จริยศึกษา ศิลปะศึกษา ควรแทรกกระบวนการทั้ง 9 ขั้น ไปด้วยทุกครั้งที่มีการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้กระบวนการ 9 ขั้น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มุ่งหวังให้ครูผู้สอนทุกคนนำไปให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติบ่อย ๆ ตลอดเวลาที่นักเรียนใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดทักษะความชำนาญ มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา การทำางานและมีค่านิยมที่ดีติดตัวตลอดไป อันจะเกิดผลดีทั้งต่อตัวนักเรียนเองและสังคมโดยรวม (คณิ่ง เยาวพงษ์, 2534)

(3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยสอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ครูจำเป็นต้องสอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ ไปด้วย ได้แก่ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความอดทน การเสียสละ ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย

(4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยปลูกฝังค่านิยมและเจตคติต่าง ๆ

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ครูจำเป็นต้องปลูกฝังค่านิยมและเจตคติต่าง ๆ ไปด้วย ได้แก่ รักตนเอง รักครอบครัว เห็นคุณค่าของชีวิต มองโลกในแง่ดี รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนใจใ้รู้มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ

3) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงต้องจัดให้นักเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป วิธีการเรียนที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่นักเรียนนั้น นอกจากจะส่งเสริมงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วยังไม่เป็นการเพียงพอ และครบถ้วนตามความจำเป็นที่จะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะหลักสูตรไม่สามารถระบุหรือกำหนดทุกอย่างที่นักเรียนควรจะเรียนรู้หรือมีความสนใจได้ หลักสูตรเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความรู้ที่จะต้องใช้จริงในชีวิตประจำวันเท่านั้น ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้กับนักเรียนนอกเหนือจากกิจกรรมที่มีอยู่ในหลักสูตร การจัดกิจกรรมนั้นจะต้องจัดตามความสนใจของนักเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เราเรียกว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร"

3.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

คำว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร" ในวงการศึกษามีชื่อเรียกกันหลายอย่างเช่น กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมนอกชั้นเรียน ซึ่งมีความหมายเหมือนกัน ทั้งสิ้นมีนักการศึกษาให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ ดังนี้

นัคดา หิริณศิริ (2516) แบ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- (1) กิจกรรมที่ฝึกเด็กในด้าน การปกครองและการบริหาร ได้แก่ สถานักเรียน กรรมการนักเรียน เป็นต้น
- (2) กิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหรือฝึกทักษะเพิ่มเติมได้แก่ การจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 ชุมนุมทางวิชาการ เช่น ชุมนุมภาษาไทย ชุมนุมคณิตศาสตร์ ฯลฯ
- 2.2 ชุมนุมทางนันทนาการ เช่น ชุมนุมละคร ชุมนุมดนตรี ชุมนุมกีฬา เป็นต้น
- 2.3 ชุมนุมงานอดิเรก และการใช้เวลาว่างตามความสนใจ เช่น ชุมนุมนักสะสม แสตมป์ ชุมนุมนักหนังสือพิมพ์

- 2.4 ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรม จริยธรรม ศิลปะและประเพณี เช่น ชุมนุมชาวพุทธ

- (3) กิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนได้ฝึกนิสัยช่วยตนเอง ช่วยหมู่คณะและบริการสังคม ได้แก่ กิจกรรมยุวกาชาด กิจกรรมลูกเสือ

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2518) กล่าวถึงความหมายของกิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษากับนักเรียนนอกห้องเรียน จัดขึ้นโดยที่นักเรียนสมัครใจจะเข้าเรียนและดำเนินการเอง ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา

ภิญโญ สาธร (2519) กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนหมายถึง บรรดากิจกรรมร่วมหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษากับนักเรียนนอกห้องเรียน (Extra-class Activites) ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมนักเรียนจะมีเพียงใดขึ้นอยู่กับโรงเรียนแต่ละแห่ง และความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน นอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจและเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ อุดมคติของนักเรียนให้เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

Good (1973) กล่าวว่ากิจกรรมนักเรียน คือ โปรแกรมการดำเนินงานซึ่งนักเรียน นักศึกษาหรือสถานศึกษาจัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้และส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ ทัศนคติ ไม่มีการกำหนดให้หน่วยกิตต้องจัดหา เงินมาดำเนินการเองแต่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมแนะนำของสถานศึกษาและตั้งอยู่บนรากฐานปรัชญาการจัดกิจกรรมนักเรียน

จากการศึกษาความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรพอสรุปได้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ กิจกรรมที่นักเรียนหรือโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อตอบสนองความสนใจและความถนัดของนักเรียน

3.2 ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า กิจกรรมการเรียนที่สถานศึกษาควรจัด มี 9 ประเภท ดังนี้

- (1) กิจกรรมลูกเสือ หรือยุวกาชาดหรือเนตรนารีหรือกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์
- (2) กิจกรรมศาสนา
- (3) กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

- (4) กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- (5) กิจกรรมการใช้ห้องสมุด
- (6) กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- (7) กิจกรรมทัศนศึกษา
- (8) กิจกรรมนันทนาการ
- (9) กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตร

นักเรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ไม่น้อยกว่า 1 กิจกรรม ทุกกิจกรรมต้องมีครู อาจารย์ ร่วมรับผิดชอบ ดำเนินการ จัดกิจกรรมใด ๆ จะต้องมีการวางแผนและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โรงเรียนจัดกิจกรรมใดในแต่ละภาคเรียนให้รายงานให้เจ้าสังกัดทราบ

3.3 ความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมการเสริมหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนโดยตรง คือ ทำให้เด็กมีโอกาสดำเนินงานตามความสนใจและพัฒนาความสนใจในสิ่งใหม่ ฝึกให้เป็นพลเมืองดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้ฝึกทักษะจากการทำงานร่วมกัน ทำให้การเรียนการสอนมีคุณค่า น่าสนใจ เพิ่มความรู้ให้กับบุคคลและหมู่คณะได้ตามความสนใจ ช่วยในด้านการบริหาร ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูกับนักเรียน ใช้เวลาว่างไปในทางสร้างสรรค์ ใช้กำลังกายไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง โรงเรียนและสังคม เช่นในด้าน การปกครองตนเอง พัฒนาสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้โรงเรียนกับชุมชนมีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน (สพช., 2532)

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องพยายามส่งเสริมให้มีขึ้น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้สมบูรณ์ครบทุกด้าน โดยถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่จะต้องรับผิดชอบและดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

4) การจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริม

การจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมเป็นกิจกรรมการสอนส่วนหนึ่งของการใช้หลักสูตรในโรงเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแก่นักเรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างกัน (เจริญ จียรชค, 2530) ทำให้นักเรียนบางคนจำเป็นต้องได้รับการสอนซ่อมแล้วบางคนจำเป็นต้องได้รับการสอนเสริม เพื่อให้สอดคล้องกับ

ความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน งานสอนซ่อมเสริมถือว่าเป็นงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติ

วิธีการสอนซ่อมเสริม

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2522) ได้เสนอวิธีการสอนซ่อมเสริมไว้ดังนี้

- (1) การสอนเป็นรายบุคคล
- (2) การเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ หรือการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- (3) การอ่านหนังสือ
- (4) การใช้สมุดแบบฝึกหัดสำเร็จรูป
- (5) การใช้หน่วยการเรียนรู้แบบโปรแกรม
- (6) การใช้เครื่องมือวัสดุทัศนศึกษา
- (7) การสอนซ้ำ
- (8) การให้เล่นเกม

กระทรวงศึกษาธิการ (2523) เสนอแนะวิธีการสอนซ่อมเสริมไว้ดังนี้

(1) การสอนแบบตัวต่อตัว เป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะผู้สอนสามารถเลือกใช้อัตถุภาพหรือวิธีการที่เหมาะสม กับนักเรียน สามารถชักจูงความสนใจของนักเรียนได้ สามารถสอนได้ตรงตาม ที่นักเรียนกำลังประสบปัญหา

(2) การสอนกลุ่มย่อย เพื่อความสะดวกควรจัดนักเรียนที่มีปัญหา เหมือนกันอยู่ในกลุ่ม เดียวกันประมาณ 2-3 คน ผู้สอนอาจใช้วิธีสอน และให้งานสลับหมุนเวียนไปที่ละกลุ่ม ข้อดีของ วิธีนี้คือ นักเรียนในแต่ละกลุ่มจะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจในบทเรียนให้กันและกัน

(3) นักเรียนสอนกันเอง ในการสอนซ่อมเสริมอาจคัดเลือกนักเรียนที่เก่งช่วยสอน นักเรียนที่ยังไม่ผ่านจุดประสงค์ โดยให้ช่วยสอนแบบตัวต่อตัวหรือเป็นกลุ่มย่อย ข้อดีของการสอน วิธีนี้คือ นักเรียนใช้ภาษาเดียวกัน การถ่ายทอดความรู้และการใช้อัตถุภาพอธิบาย ย่อมทำให้ เข้าใจง่ายขึ้น และทำให้ผู้ช่วยสอนสนใจการเรียนเพิ่มขึ้น เพราะต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น

แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริม

จรรยา จิรัชค (2530) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมในโรงเรียน

(1) กำหนดโครงการสอนซ่อมเสริมในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

(2) ติดตามตรวจสอบนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนเป็นรายบุคคล ทำการทดสอบเป็น ระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องร่วมมือกันกับครู ประจักษ์

- (3) สนับสนุนสื่อการสอนและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการสอนซ่อมเสริม
- (4) ให้นักศึกษาค้นคว้าความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมที่มีคุณภาพ
- (5) ยกย่องให้กำลังใจแก่ครูที่ปฏิบัติการสอนซ่อมเสริมอย่างจริงจัง
- (6) ผู้บริหารนิเทศ ติดตามผลและเข้าเยี่ยมชั้นเรียนประจำ

5) การจัดบรรยากาศในห้องเรียน

ห้องเรียนเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนใช้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งวิชาความรู้ การฝึกความคิดการปฏิบัติ และการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น ห้องเรียนยังเป็นสถานที่สำหรับผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมส่วนตัว กิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจหาความสนุกสนานเพลิดเพลินและใช้เป็นการพักผ่อนยามว่าง จากผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมในห้องเรียนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนการสอนของครู สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยจะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีผลดี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าห้องเรียนมีความสำคัญต่อผู้เรียน ครูต้องตระหนักถึงความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน

กรมวิชาการ (2534) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดบรรยากาศในห้องเรียนว่าควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- (1) ด้านความรู้สึกลึกซึ้งที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ครูจะต้องหาทางช่วยเหลือผู้เรียนดังนี้

1.1 ให้ความรักความอบอุ่นกับผู้เรียน โดยการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดให้ความสนใจ แสดงความจริงใจ สร้างความเป็นมิตร เป็นกันเอง เอื้ออาทร เมตตาปราณีต่อผู้เรียน ครูต้องพร้อมที่จะให้คำปรึกษา คำแนะนำชี้แนะและอบรมสั่งสอน นอกจากนี้ครูต้องมีพฤติกรรมอื่น ๆ ที่แสดงว่าเป็นที่พึ่งกับผู้เรียนได้ เช่น มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์เป็นตัวอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้าน เป็นต้น

1.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเอง ในการสอนครูต้องจัดกิจกรรม โดยเน้นกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและเจตคติ ตามที่หลักสูตรกำหนดครูต้องตอบสนองพฤติกรรมของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ โดยการให้รางวัล การประกาศยกย่องชมเชย เป็นต้น

แนวดำเนินการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเอง ควรปฏิบัติดังนี้

1.2.1 ฝึกกระบวนการคิดและการแสดงออก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ครูต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน

1.2.2 ผูกการทำงานเป็นกลุ่ม

1.2.3 ใช้ประชาธิปไตยในห้องเรียน

1.2.4 ปฏิบัติตามระเบียบหรือข้อควรปฏิบัติในห้องเรียน

(2) การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ได้แก่ การจัดและตกแต่งห้องเรียน การจัดที่นั่งวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ การจัดมุมเสริมความรู้และอื่น ๆ การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่จะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ จะต้องยึดหลักการจัดที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเสมอตามความจำเป็นของการเรียนรู้ ไม่ใช่จัดไว้อย่างไรก็คงสภาพนั้นตลอดไป การจัดสภาพห้องเรียนในลักษณะนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเร้าเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ

2.8 การจัดการและการใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อทำให้ครูและนักเรียนเข้าใจถึงสิ่งที่ถ่ายทอดถึงกันและกัน และให้ผลตามจุดมุ่งหมายการสอน (ลัดดา สุขปรีดี, 2523)

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ อันได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ วิธีการหรือเทคนิคที่ประกอบกันเป็นสถานการณ์การเรียนการสอน เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2535)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ ประกอบกับการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมของครู จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดหมายของหลักสูตร ครูสามารถเลือกสื่อได้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนอย่างหลากหลายจะนำไปสู่การเกิดกระบวนการต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรต้องการ ครูจะต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญา จุดหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตรอย่างละเอียด เพื่อจะได้มองเห็นทิศทางของหลักสูตรแบบอย่างชัดเจนก่อน จึงจะสามารถกำหนดสื่อการเรียนการสอนได้ เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนเป็นเครื่องมือช่วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สวัสดี ประทุมราช, 2531) ดังนั้น ครูควรรู้จักการเลือกสื่อการเรียนการสอน

องค์ประกอบในการเลือกสื่อการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบในการเลือกสื่อการเรียนการสอนว่า จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1) ลักษณะเนื้อหาวิชาของแต่ละกลุ่มประสบการณ์

ความแตกต่างของลักษณะเนื้อหาวิชาของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ อยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ว่าจะเน้นด้านใด เช่น พลศึกษา ดนตรีนาฏศิลป์ เน้นกระบวนการปฏิบัติ แต่เนื้อหาสังคมศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะเน้นกระบวนการความรู้ความเข้าใจ ครูจะต้องวิเคราะห์ได้เพื่อกำหนดสื่อให้ตรงตามลักษณะการเรียนรู้

2) จุดประสงค์ของการเรียนรู้

ครูต้องศึกษาว่าเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละครั้งนี้ มีจุดประสงค์ของการเรียนรู้อย่างไร ต้องการให้เกิดอะไรขึ้นกับตัวผู้เรียน

3) ตัวผู้เรียน

ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงวัยและจำนวนผู้เรียน จะได้จัดสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและเพียงพอ

4) สภาพท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

สภาพท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นตัวกำหนดว่าสื่อการเรียนการสอนที่ครูเลือกใช้นั้น จะสามารถจัดหาและนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

ประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอน

Brown Norberg and Strygley (1972) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

- 1) สื่อทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 2) สื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากขึ้น
- 3) สื่อทำให้การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น
- 4) สื่อช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
- 5) สื่อช่วยสื่อความหมายระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องนโยบายการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ลงวันที่ 18 เมษายน 2533 ได้กำหนดนโยบายการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนดังนี้ "กระทรวงศึกษาธิการจะสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย และให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนทุกประเภทและทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534) ดังนั้นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงจำเป็นต้องสนับสนุนให้ครูจัดหา ผลิต พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มากที่สุด

สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

1) สื่อประเภทวัสดุ

หมายถึง วัสดุที่เสนอความรู้ โดยตัวของสื่อชนิดนั้น และวัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลประกอบ ได้แก่ หนังสือเรียน ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ फिल्मสคริป แถบบันทึกเสียง ป้ายนิเทศ ภาพยนตร์ แผ่นภาพเลื่อน

2) สื่อประเภทอุปกรณ์

หมายถึง สื่อทำเป็นตัวกลางในการนำความรู้ถ่ายทอดไปสู่ครูและนักเรียน เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องเล่นแผ่นเสียง

3) สื่อประเภทวิธีการ

หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การสาธิต การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การสอนโดยใช้วัสดุทัศนูปกรณ์

สำหรับสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2534) เพิ่มเติมจากสื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 คือ

1) เอกสารหลักฐานและแนวปฏิบัติต่าง ๆ

เป็นเอกสารที่ใช้เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่

- 1.1 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 1.2 คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 1.3 คู่มือการสอน
- 1.4 แนวการสอน
- 1.5 คู่มือประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 1.6 คู่มือการจัดการบริหารและแนวระดับประถมศึกษา
- 1.7 เอกสารนโยบายการใช้และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแนวการใช้สื่อการเรียนการสอน

2) หนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

เป็นเอกสารที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่

- 2.1 คู่มือครู
 - 2.2 เอกสารเสริมความรู้สำหรับครู
 - 2.3 หนังสือเรียน
 - 2.4 หนังสือเสริมประสบการณ์
 - 2.5 หนังสืออ่านนอกเวลา
 - 2.6 หนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.7 หนังสืออุเทศ
 - 2.8 หนังสือส่งเสริมการอ่าน
 - 2.9 แบบฝึกหัด
 - 3) สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ
- เป็นสื่ออื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่
- 3.1 สไลด์
 - 3.2 ภาพยนตร์
 - 3.3 วิทยุกระจายเสียง
 - 3.4 วิทยุโทรทัศน์
 - 3.5 วัสดุทัศน
 - 3.6 แผ่นภาพ
 - 3.7 แผนภูมิ
 - 3.8 เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ
 - 3.9 สภาพแวดล้อม

2.9 การวัดผลและประเมินผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษา เพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้ทราบว่า การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนความพยายามต่าง ๆ ของครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนนั้น บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่และยังเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ วิธีสอน การนิเทศ การแนะแนว การประเมินผลหลักสูตร แบบเรียน การใช้อุปกรณ์และสื่อการสอน ตลอดจนการนำหลักสูตรมาใช้ในโรงเรียนและการเรียนของนักเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนั้น การวัดผลและประเมินผล

การเรียนจึงเป็นภาระหน้าที่สำคัญที่ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ จะต้องสนใจศึกษาหาความรู้ และจัดดำเนินการในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) กำหนดให้มีการประเมินผลการเรียนดังหลักการ ในการประเมินผลการเรียนต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

หลักการในการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง เป็นการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียน การสอน ให้ผู้สอนประเมินผลเมื่อสอนจบในแต่ละหน่วยย่อย ผู้เรียนคนใดที่ไม่สามารถผ่านจุด ประสงค์การเรียนรู้ จะต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริม เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องแล้วประเมินผลซ้ำ นับเป็นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

การสอนซ่อมเสริมควรสอดแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ยกเว้นใน กรณีของชั้น ป.5-ป.6 อาจจะใช้เวลาของกลุ่มประสบการณ์พิเศษมาจัดสอนซ่อมเสริมได้

ในกรณีที่จุดประสงค์การเรียนรู้ตาม ป.02 เป็นจุดประสงค์ซึ่งจะต้องรอให้สอนจบทุก เรื่องหรือทุกหน่วยก่อนนั้น ผู้สอนควรจะได้จัดการประเมินผลเป็นช่วง ๆ เพื่อดูผลสัมฤทธิ์ของ ผู้เรียน และแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่อง

การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนนี้ เน้นให้ผู้สอนปฏิบัติเป็นกระบวนการ โดยก่อนทำการสอนจะต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์ เกณฑ์การผ่านกลุ่มประสบการณ์ จุดประสงค์ใดจะเรียนในภาคเรียนใด หรือเรียนตลอดปีใน แต่ละจุดประสงค์ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติกิจกรรมอะไรบ้าง การวัดผลและประเมินผลจะมีวิธีการ อย่างไร ถ้าผู้เรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ผู้สอนจะซ่อมเสริมอย่างไร ทั้งนี้เพื่อผู้เรียนจะได้นำข้อมูล ต่าง ๆ ไปใช้ในการวางแผนการเรียน

สำหรับจุดประสงค์การเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตาม ป.02 นอกจากจะ ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย แล้วยังเน้นในด้านกระบวนการด้วย พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถเพิ่มเติมจุดประสงค์ได้อีกตามความต้องการของท้องถิ่น

การประเมินผลระหว่างภาค/ปลายภาค/ปลายปี ให้ประเมินเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญ โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และด้านกระบวนการ ส่วนการประเมิน ผลการเรียนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ยังคงแบ่งเป็น 5 ระดับ แต่ได้ปรับระดับผลการเรียน "1" ให้มีช่วงคะแนนเป็นร้อยละ 50-59

การพิจารณาการเลื่อนชั้นยังคงใช้หลักเกณฑ์เดิม ชั้น ป.1, ป.3 และ ป.5 จะต้องใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด และต้องผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น (ป.02) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนจุดประสงค์ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ คือ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ส่วนชั้น ป.2, ป.4 และ ป.6 จะต้องได้ระดับผลการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 กลุ่ม ตั้งแต่ "1" ขึ้นไปด้วย ส่วนกลุ่มประสบการณ์พิเศษจะไม่นำมาพิจารณาตัดสินผลการเรียน แต่เป็นการประเมินผลเพื่อศึกษาความก้าวหน้าจากการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียน

แนวทางการดำเนินการในโรงเรียนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน

คณิง เยาวพงษ์ (2534) ได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินการในโรงเรียนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนไว้ดังนี้

1) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีแนวทางการดังนี้

1.1 ส่งเสริมให้ครูตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียนก่อนดำเนินการสอนแต่ละชั้นหรือแต่ละวิชา

1.2 สนับสนุนให้ครูภายในโรงเรียนหมั่นตรวจสอบความรู้และพฤติกรรมของนักเรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น (ป.02)

1.3 ส่งเสริมให้ครูทำการสอนซ่อมเสริมความรู้และพฤติกรรมที่บกพร่องหรือไม่ผ่านจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

1.4 ส่งเสริมให้ครูวัดผลหลาย ๆ วิธี เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจผลงานใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

2) การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน มีแนวทางการดังนี้

2.1 กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดผล เช่น ประเภทของข้อสอบ ระยะเวลาในการสอบ เป็นต้น

2.2 ดำเนินการจัดหาเครื่องมือและเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์กระดาษไข กระดาษร่อนเยว ตลอดจนเจ้าหน้าที่เพื่อการนี้

2.3 ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการวัดผลเพิ่มขึ้น เช่น การให้ครูได้ศึกษาระเบียบและวิธีวัดผลในคู่มือการวัดผลวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

2.4 จัดตารางสอบ จัดห้องสอบ แต่งตั้งคณะกรรมการคุมสอบ ตรวจข้อสอบและ
จัดทำ ต.2 ก เป็นต้น

2.5 จัดทำสถิติและแสดงผลการสอบ

2.6 นำข้อสอบมาวิเคราะห์ปรับปรุงเพื่อใช้ต่อไป

2.7 ประเมินผลการสอนของครูและหาทางปรับปรุงการเรียนการสอนให้มี

ประสิทธิภาพ

2.10 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่สำคัญข้อหนึ่งคือ ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูอาจารย์จัดการศึกษาแก่นักเรียนให้สอดคล้อง เกื้อกูลต่อชีวิตจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัยอยู่ การที่จะดำเนินการให้บรรลุความ มุ่งหวังได้นั้นต้องดำเนินการอย่างน้อย 3 ประการ คือ การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จัด กระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง และจัดกระบวนการเรียน การสอนโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นมาช่วยอย่างใกล้ชิด

1) ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความ แตกต่างกันไป เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพและสังคม อย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมได้ดียิ่งขึ้น

กรมวิชาการ (2533) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดในหลักสูตร แผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ หลักสูตรและคู่มือครูงานเลือกในกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ และวิชาอาชีพเกี่ยวกับการดำรงชีวิต หนังสือเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น

สิริพร บุญญานันต์ และ รัตนาภรณ์ สุขเกษม (2532) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง

- (1) หลักสูตรที่จัดทำและดำเนินการโดยท้องถิ่น
- (2) ตอบสนองปัญหาหรือความต้องการของท้องถิ่น

(3) สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสามารถของผู้เรียน

(4) เป็นทั้งวิชาสามัญ วิชาอาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ

ระวีวรรณ ศรีคร้ามครัน (2527) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่ได้จากการนำหลักสูตรแม่บทมาพิจารณา เพื่อเลือกและปรับในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในท้องถิ่นนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสร้าง ปรับ เปลี่ยน เพิ่มเติมเนื้อหา รายละเอียดกระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้และสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพแต่ละท้องถิ่นที่นำหลักสูตรไปใช้

2) ความจำเป็นที่ต้องมีหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดการศึกษาที่ผ่านมา นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตตามสภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่นของตนเองน้อย แต่ได้เรียนรู้เรื่องไกลตัวทำให้เกิดความไม่สอดคล้องระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริงเป็นผลให้นักเรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่เข้าใจและมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของตนเอง อีกทั้งไม่สามารถนำความรู้ความเข้าใจมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตให้เกิดคุณภาพได้ หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงจึงมุ่งเน้นให้จัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง ซึ่งถือเป็นหลักสูตรแม่บทนั้นมีลักษณะกว้าง ไม่อาจจะประมวลรายละเอียดสาระความรู้ตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม เนื้อหา รายละเอียด กระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น กาลสมัย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนมีความรู้ประสบการณ์ที่จะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัวและสังคม อีกทั้งส่งเสริมความถนัดความสามารถพิเศษและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น

3) ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น

เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง จึงมีการกำหนดอัตราเวลาเรียนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ แต่ละระดับชั้นไว้โดยประมาณ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้โรงเรียนสามารถนำเรื่องราวหรือสิ่งที่น่าสนใจใกล้ตัวนักเรียนในท้องถิ่น หรือกิจกรรมที่ต้องการเน้นเป็น

พิเศษมาสอดแทรกเพิ่มเติมได้ เพื่อให้นักเรียนจะได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้โรงเรียนสามารถกำหนดจุดประสงค์เพิ่มเติมในสมุดประจำชั้น (ป.02-2) ซึ่งได้เปิดช่องว่างไว้กลุ่มประสบการณ์ละไม่เกิน 3 จุดประสงค์

พะยอม แก้วกำเนิด (2533) ได้สรุปลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่าประกอบด้วย

- (1) เป็นหลักสูตรสอดแทรกคำอธิบายในระดับประถมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาเป็นหลักสูตรในโครงสร้างรายวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี
- (2) มีเนื้อหาสาระสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น
- (3) มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระชี้แนะให้เห็นถึงปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ในแต่ละท้องถิ่น
- (4) มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผนและแนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น
- (5) มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น
- (6) มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ
- (7) มีวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเองรักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

4) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในหลักสูตรประถมศึกษา

ตามหลักสูตรศึกษาระดับประถมศึกษา ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพหรือความต้องการของท้องถิ่นได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพและความเป็นไปของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์ หัวข้อ/เนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดไว้
- (2) ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่หลักสูตรกำหนดไว้

(3) เลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือตัดทอนเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ หรือ จัดทำสื่อขึ้นมาใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด

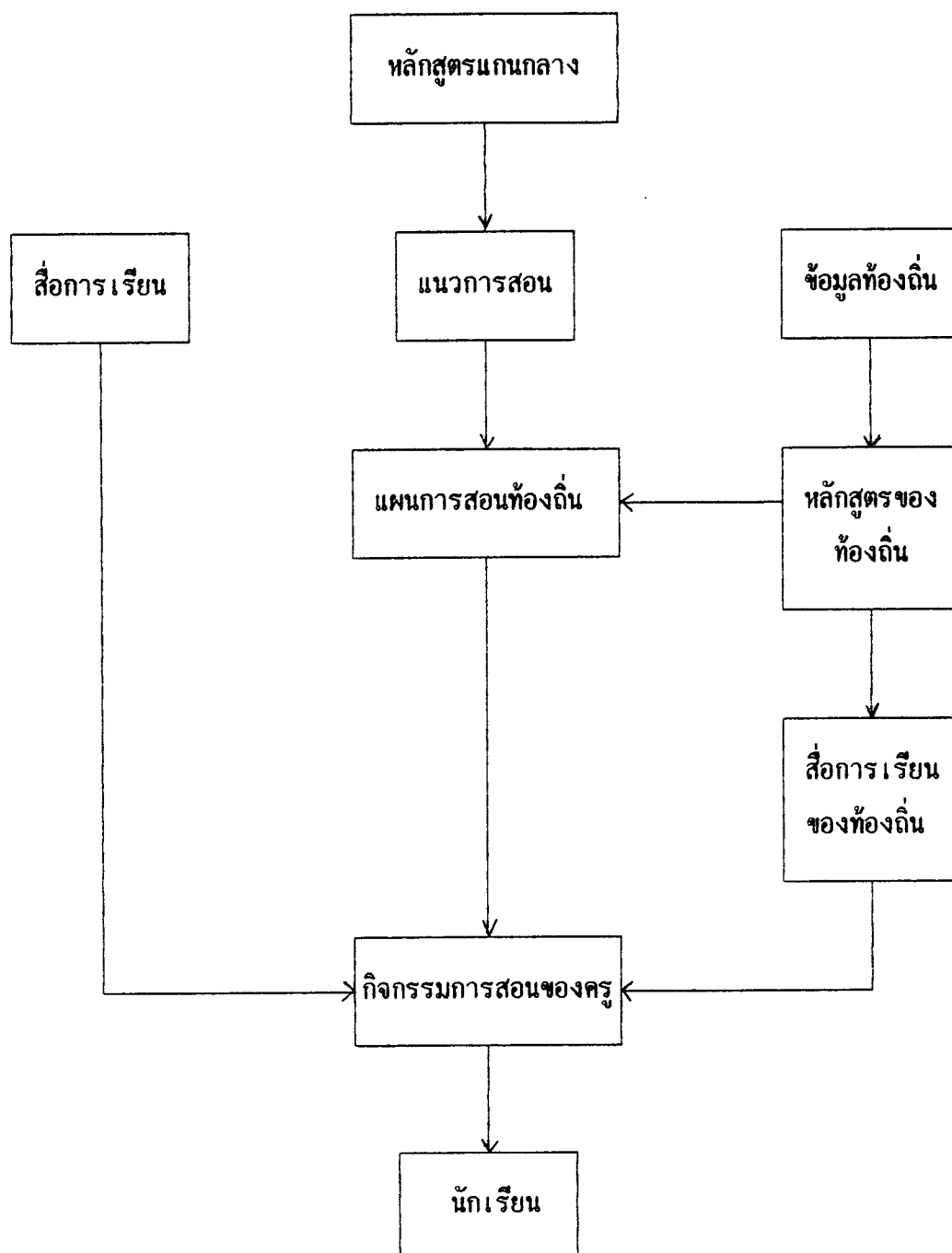
การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ เมื่อได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ โดยความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษา ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องเสนอให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติ

(4) จัดทำเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ เนื้อหาวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่นี้จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแล้ว ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรลักษณะดังกล่าวจะกระทำได้ในกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก งานเตรียมไปสู่อาชีพ และในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ กิจกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้ว

(5) จัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ และหรือแบบฝึกหัดคู่มือการเรียนการสอน ฯลฯ ขึ้นใหม่ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและหัวข้อเนื้อหาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายในหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น ในข้อที่ 4) และ 5) เมื่อได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ต้องเสนอให้ผู้ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติ หรืออนุญาตเสียก่อนแล้ว จึงจะนำมาใช้ได้

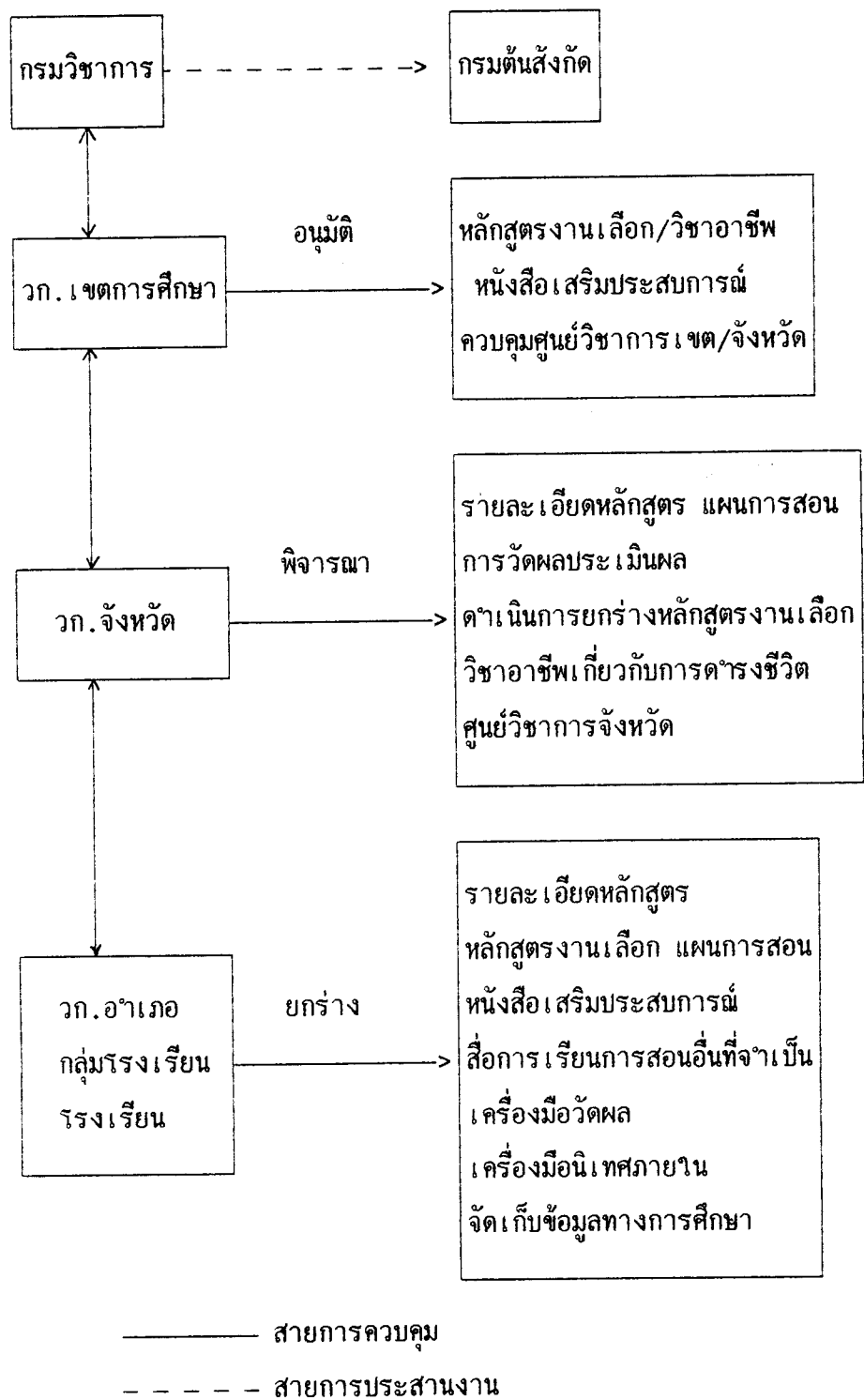
หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาและจัดทำขึ้นใหม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง หรือ หลักสูตรแม่บท มีความสัมพันธ์กันดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ สบข.(2536) : 56

เมื่อท้องถิ่นได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ โดยผ่านกระบวนการตามขั้นตอน ที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว จะยังไม่สามารถนำไปใช้ในโรงเรียนได้ทันทีที่ต้องเสนอผ่านความเห็นชอบ และขออนุมัติตามลำดับ การควบคุม และการประสานของหลักสูตรท้องถิ่น ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สายการควบคุมและประสานงานหลักสูตรท้องถิ่น

5) แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะต่าง ๆ

สำหรับแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว พะนอม แก้วกาเนิด (2533) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วยกระบวนการ ดังต่อไปนี้

(1) ศึกษา สำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอของท้องถิ่นเพื่อการศึกษาให้ครอบคลุม ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ สภาพปัญหาและความต้องการ ของท้องถิ่น สภาพการจัดการศึกษาโดยเฉพาะครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สภาพปัญหา และความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน

(2) วิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะทางการศึกษา นำผลมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะใน การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

(3) กำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน ทั้งด้านวัตถุประสงค์ วัยของนักเรียน ความ ยากง่าย ความต้องการ ความถนัด ความสามารถของนักเรียน

(4) กำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน ทั้งด้านความสอดคล้อง ต่อเนื่องความ สัมพันธ์ ความสำคัญและคุณค่า

(5) กำหนดความคิดรวบยอดหรือความคิดหลัก หรือผลรวมที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเรียน เนื้อหาสาระนั้นแล้ว

(6) ยกร่างรายวิชา หรือเรื่องและเนื้อหาสาระ

(7) วิเคราะห์ ทบทวนร่างรายวิชา หรือเรื่องและเนื้อหาสาระ

(8) วิเคราะห์ความเป็นได้ในกระบวนการเรียนการสอนเนื้อหานั้น โดยพิจารณาถึงครู อาจารย์ผู้สอน วิทยาการภายนอก สถานที่ประกอบการ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ เวลาและ สภาพแวดล้อมอื่น ๆ

(9) คำนึงถึงและจัดสร้างปัจจัยองค์ประกอบเกื้อหนุน กระบวนการสอนรายวิชานั้น

(10) นำร่างรายวิชาหรือเนื้อหาสาระนั้นไปทดลอง ทดสอบ หรือพัฒนาปรับปรุง

6) บทบาทครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ และสามารถทำได้ทันที การพัฒนาหลักสูตรโดยครูผู้สอน เราอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหลักสูตรระดับท้องถิ่นเรียน หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) ได้สรุปบทบาท ของครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

(1) บทบาทในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนสามารถปรับหรือเพิ่มกิจกรรมการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นได้ เช่น เรื่องโรคติดต่อ อาจจัดกิจกรรมให้นักเรียนสำรวจสภาพการเป็นโรคติดต่อในชุมชน การพัฒนาชุมชน อาจจัดกิจกรรมสำรวจปัญหาของชุมชน จัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น

(2) ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ครูผู้สอนสามารถเพิ่มหรือปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เช่น ปรับหรือเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการปลูกกระเทียมสำหรับบางจังหวัดในภาคเหนือ หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(3) การพัฒนาวิธีสอนของครู โดยเน้นความหลากหลาย และพัฒนาหรือจะหาวิธีที่จะใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

(4) ด้านสื่อการเรียน คือ การนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งด้านบุคลากร วัตถุ สิ่งก่อสร้าง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนให้มากขึ้น

(5) ด้านการรวบรวมข้อมูลของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการเพื่อจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น

(6) ด้านให้คำแนะนำแก่บุคคลที่จะพัฒนาหรือจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในด้านข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

(7) ร่วมจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามความต้องการของหน่วยงานที่จัดการศึกษา เช่น กลุ่มโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เป็นต้น

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

2.11.1 งานวิจัยภายในประเทศ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง (2525) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการด้านวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นครูวิชาการโรงเรียนและครูผู้สอน จำนวน 180 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูส่วนใหญ่เห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นจะต้องทำให้มีการนิเทศภาคเรียนและครั้งเป็นอย่างน้อย โดยมีศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

เป็นผู้นิเทศ รองลงมาคือครูวิชาการโรงเรียน ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน และศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

2. ครูส่วนใหญ่ต้องการให้นิเทศเรื่อง การผลิตสื่อการเรียน การวัดและประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียน การใช้คู่มือครูและแผนการสอน ตลอดจนปัญหานักเรียนตกชั้น

3. ครูส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดทำกำหนดการสอนและตารางสอน ควรให้ครูประจำชั้น และครูวิชาการของแต่ละโรงเรียนร่วมมือกันทำ รองลงมาคือครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนร่วมกัน ทำทั้งอำเภอและศึกษานิเทศก์ทั้งระดับอำเภอและจังหวัดจัดทำในระดับจังหวัด

4. จังหวัดหรืออำเภอควรจัดหาวัสดุและให้คำแนะนำในการจัดทำอุปกรณ์และสื่อการเรียนโดยจัดในระดับกลุ่มโรงเรียน ตลอดจนการจัดให้มีศูนย์อุปกรณ์และสื่อการเรียนในระดับกลุ่มโรงเรียน

5. ครูประถมศึกษาต้องการให้ช่วยเหลือตามลำดับความจำเป็นดังนี้

5.1 งบประมาณการจัดทำและจัดหาสื่อการเรียน

5.2 การเข้ารับการอบรมวิธีผลิตสื่อการเรียน

5.3 ห้องสมุดโรงเรียน

5.4 เอกสารประกอบหลักสูตร

5.5 การเข้ารับการอบรมวิธีสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ

ซัฟพงษ์ สุวรรณรัตน์ (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการความช่วยเหลือของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาจากผู้นิเทศ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของครู ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งจำแนกตามขนาดของโรงเรียนและประสบการณ์ มีความต้องการความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและอื่น ๆ ในเกณฑ์สูง แต่ความต้องการในแต่ละด้านแตกต่างกันน้อยมาก เมื่อนำผลของคะแนนเฉลี่ยทุกด้านมาวิเคราะห์เปรียบเทียบทางสถิติแล้วปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน

2. ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการและอื่น ๆ จากผู้นิเทศอยู่ในเกณฑ์สูง และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมพลศึกษา (2527) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของครูพลศึกษาโปรแกรมพลานามัยในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นครูในหมวดพลานามัยในโรงเรียน กรมสามัญศึกษาสำนักงาน

การศึกษาเอกชน และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของครูโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า

1. ในด้านหลักสูตร ครูมีความต้องการคู่มือการสอนเป็นอย่างมาก ต้องการอบรมเป็นกลุ่มโรงเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรพลศึกษาและสุขศึกษา ส่วนในด้านเนื้อหาของหลักสูตรที่มีปัญหาและต้องการให้มีการจัดการอบรมได้แก่ กิจกรรมเข้าจังหวะ การเล่นเกม บินนาสติก กิจกรรมนันทนาการประเภทต่าง ๆ สุขศึกษาเรื่องเกี่ยวกับประชากร กิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกาย
2. ในด้านอุปกรณ์การสอน ครูมีความต้องการมาก การสอนของครูส่วนมากจะสอนแบบใหม่สิ่งที่ต้องการมากคือ อุปกรณ์ และหน่วยศึกษานิเทศก์ออกไปช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อการสอนเป็นการด่วน
3. ในเรื่องการพัฒนาผลและประเมินผล ครูผู้สอนส่วนมากมีการพัฒนาแบบใหม่และที่มีปัญหาและความต้องการมากคือ ต้องการให้ศึกษานิเทศก์วิเคราะห์ข้อสอบ และจัดทำธนาคารข้อสอบให้มีการตรวจมาตรฐานการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์
4. ในเรื่องสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา และสุขศึกษาของครูชั้นประถมศึกษา ได้แก่ สภาพที่เรียน อุปกรณ์ คู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ นักเรียนที่มีจำนวนมาก นักเรียนพิการ

สิริชัย สุทธาจารย์เกษม (2528) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจและประเมินความต้องการของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีต่อการนิเทศการศึกษาในเรื่องของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในด้านหลักสูตร ด้านการใช้คู่มือและแผนการสอน ด้านการจัดทำตารางสอน และกำหนดการสอน ด้านการทาสื่อการเรียนการสอน ด้านประเมินผลการเรียน และด้านเทคนิคและวิธีการนิเทศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสำรวจความต้องการ จำนวน 50 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ครูมีความต้องการด้านหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เกี่ยวกับการทาสื่อการเรียนการสอน เป็นอันดับที่ 1 มีระดับความต้องการสูง
- 2) ครูมีความต้องการเทคนิคและวิธีการนิเทศ เกี่ยวกับการสาธิตการสอนโดยผู้ชำนาญการสอนตามหลักสูตร เป็นลำดับที่ 1 มีระดับความต้องการสูง
- 3) ครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่มีขนาดใหญ่ มีความต้องการแตกต่างกันด้านการจัดทำตารางสอน กำหนดการสอนและการใช้

4) ครูในโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ไกลจากสำนักงานการประถมศึกษา ที่มีวุฒิปริญญาตรี ขึ้นไปกับครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีความต้องการแตกต่างกันด้านหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ด้านการใช้คู่มือครูและแผนการสอน

5) ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ใกล้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ที่มีวุฒิปริญญาตรี ขึ้นไป กับครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีความต้องการแตกต่างกันด้านการทบทวนและการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียน

จารย์ บุญคง (2530) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 7 ในด้านหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านวัดผลและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูชั้นเด็กเล็กในเมือง จำนวน 56 คน ครูนอกเมือง จำนวน 131 คน ผลการวิจัยพบว่า

ความต้องการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 7 มีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอน ความต้องการอันดับแรกคือ ต้องการให้โรงเรียนจัดงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอนตามความเหมาะสมกับโรงเรียน

2. กิจกรรมการเรียนการสอน ความต้องการอันดับแรก คือ ต้องการให้ศึกษานิเทศก์ช่วยนิเทศครูชั้นเด็กเล็กที่ขาดประสบการณ์

3. หลักสูตร ความต้องการอันดับแรกคือ ต้องการให้ศึกษานิเทศก์จัดทำคู่มือครูชั้นเด็กเล็ก

4. วัดผลและประเมินผล ความต้องการอันดับแรก คือ ต้องการให้ศึกษานิเทศก์สร้างแบบทดสอบความพร้อมของเด็กไว้เป็นแหล่งกลางเพื่อให้โรงเรียนยืมไปใช้ได้

และจากการเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและนอกเมือง ในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนวัดผลและประเมินผล พบว่า มีความต้องการการนิเทศการสอนไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สุรัตน์ชัย ชัยมีเขียว (2530) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการประเมินผลการศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน จำนวน 370 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูต้องการได้รับการนิเทศด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูง แต่มีความต้องการด้านการประเมินผลในระดับปานกลางตามลำดับ

2. ครูโรงเรียนที่มีที่ตั้งของโรงเรียนแตกต่างกันอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีวุฒิแตกต่างกัน และมีประสบการณ์แตกต่างกันต้องการได้รับการนิเทศในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

ธีรศักดิ์ ส่งทอง (2533) ได้ทำการสำรวจและประเมินความต้องการนิเทศการศึกษาของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมาต้องการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยครูต้องการการนิเทศการศึกษา ด้านเทคนิคและวิธีการนิเทศการศึกษา และด้านการทบทวนและการใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูงเป็นอันดับ 1 และ 2 ด้านการใช้คู่มือครู แผนการสอน ด้านการใช้หลักสูตรประถมศึกษา ด้านการจัดทำตารางสอน กำหนดการสอนและการใช้กำหนดการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางเรียงตามลำดับ

2. ครูที่มีเพศ และประสบการณ์การเป็นครูแตกต่างกัน ต้องการนิเทศการศึกษาไม่แตกต่างกัน

3. ครูที่มีวุฒิแตกต่างกันต้องการการนิเทศแตกต่างกันในด้านการใช้หลักสูตร ด้านการใช้คู่มือครู แผนการสอน ด้านการจัดทำตารางสอน กำหนดการสอนและการใช้กำหนดการสอน ด้านการทบทวนและการใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนด้านเทคนิคและวิธีการนิเทศการศึกษาและด้านการประเมินผลการเรียนต้องการนิเทศการศึกษาไม่แตกต่างกัน

จรัส คำรัตน์ (2534) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ในด้านการเตรียมการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนจำนวน 778 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม มีความต้องการในการพัฒนาการสอนโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตัวแปรตามวุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์การสอน พบว่า มีความต้องการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. เมื่อพิจารณาจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาพบว่า

2.1 ครูประถมศึกษา ที่มีวุฒิทางการศึกษาต่างกัน มีความต้องการในการพัฒนาการสอนโดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีความต้องการในการพัฒนาการสอนโดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

จำเนียร นิธิ์นัง (2534) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการนิเทศภายในของครูประจำชั้นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนจำนวน 680 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูประจำชั้นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีความต้องการการนิเทศภายในโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก และความต้องการการนิเทศภายในรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ครูประจำชั้นโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความต้องการการนิเทศภายในโดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. ครูประจำชั้นโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความต้องการการนิเทศภายในโดยส่วนรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ทวีศักดิ์ ไชยมาโย (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และความต้องการด้านการนิเทศการศึกษาของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 จำนวน 596 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้สอนชั้น ป.1-2 มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง "ระดับปานกลาง" ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรไม่แตกต่างกัน

2. ครูผู้สอนชั้น ป.1-2 เห็นว่า สารสำคัญที่ได้เปลี่ยนแปลงไปในองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงทั้งโดยส่วนรวมและรายด้าน มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรอยู่ในระดับ "มาก" ยกเว้น การปรับปรุงองค์ประกอบในด้านโครงสร้างของหลักสูตรเพียงด้านเดียวเท่านั้น ที่ครูเห็นว่ามีเหมาะสม "มากที่สุด" และไม่ว่าจะเป็นครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันและมีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน ต่างก็มีความคิดเห็น

ต่อหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงไม่แตกต่างกัน

3. ครูผู้สอนชั้น ป.1-2 มีความต้องการที่จะได้รับการนิเทศเกี่ยวกับแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง จากผู้ที่มีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาทุกระดับ ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ "มากที่สุด" ตามลำดับดังนี้ (1) เอกสารหลักสูตรและสื่อการเรียน (2) การจัดทำแผนการสอน (3) การสร้างแบบทดสอบที่มีคุณภาพ (4) เทคนิควิธีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน (5) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (6) เทคนิควิธีการนำทักษะกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการสอน และ (7) สารที่เปลี่ยนแปลงไปของหลักสูตร และไม่ว่าจะเป็นครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันและมีประสบการณ์การสอนต่างกัน ต่างก็มีความต้องการที่จะได้รับการนิเทศโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3.1 ครูผู้สอนชั้น ป.1-2 มีความต้องการที่จะให้ผู้ที่มีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาใช้เทคนิควิธีการนิเทศเกี่ยวกับแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงมากที่สุด 5 อันดับแรกดังนี้ (1) การบริการเอกสารทางวิชาการ (2) การอบรมครูเชิงปฏิบัติการ (3) การสาธิตการสอน (4) การพาครูไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ และ (5) การจัดตั้งศูนย์สื่อหลักสูตรในโรงเรียน

3.2 ครูผู้สอนชั้น ป.1-2 มีความต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมากที่สุด 5 อันดับแรก ดังนี้ (1) การจัดทำคู่มือสำหรับครู (2) การจัดทำสื่อการเรียนการสอน (3) การจัดทำแผนการสอน (4) การจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน และ (5) การจัดทำชุดการสอน

เสถียร ยะระเชิด (2535) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านหลักสูตรแม่บท ด้านเอกสารประกอบหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการประเมินผลการศึกษา โดยชักกลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนจำนวน 800 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูโรงเรียนประถมศึกษา มีระดับความต้องการการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ โดยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ด้านเอกสารประกอบหลักสูตร ด้านหลักสูตรแม่บท ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ

2. ครูโรงเรียนประถมศึกษา ที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กมีความต้องการการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ โดยส่วนรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความต้องการการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สองด้าน คือ ด้านหลักสูตรแม่บท และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยที่ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีความต้องการการนิเทศการศึกษาแตกต่างและมากกว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

3. ครูโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการอบรมการใช้หลักสูตรต่างกัน คือ ครูที่เคยได้รับการอบรม มีระดับความต้องการการนิเทศการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านก็มีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สองด้าน คือ ด้านหลักสูตรแม่บท และด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูที่ยังไม่เคยได้รับการอบรมมีระดับความต้องการการนิเทศการศึกษาแตกต่างและมากกว่าครูที่เคยได้รับการอบรมมาแล้ว

2.11.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Lowe (1952) ได้สำรวจสภาพการทำงานของศึกษานิเทศก์ฝ่ายประถมศึกษาในรัฐอินเดียนา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เกี่ยวกับการบริหารงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่หรือศึกษานิเทศก์ สรุปว่า หัวหน้าหน่วยเป็นผู้รับผิดชอบขึ้นตรงต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารแต่ผู้เดียว ไม่มี การแบ่งแยกหัวหน้าในการนิเทศวิชาเฉพาะ คงรวมอยู่ด้วยกัน ส่วนการทำงานของศึกษานิเทศก์ นั้น ให้เป็นไปตามแบบประชาธิปไตย ซึ่งเท่าที่เป็นอยู่ยังไม่ถึงขั้นที่ต้องการ

2. เกี่ยวกับครู ภาวะการสอน การนิเทศเน้นความสำคัญในเรื่องต่อไปนี้ ความร่วมมือของครู และความช่วยเหลือของศึกษานิเทศก์ในการปรับปรุงงานในห้องเรียน

เทคนิคที่ศึกษานิเทศก์มีความเห็นว่าควรรู้ใช้ในการปรับปรุงการสอนคือ

- 1) แนะนำวิธีใช้วัสดุทัศนวัสดุ
- 2) เยี่ยมห้องเรียนและให้คำปรึกษา
- 3) แจกเอกสารความรู้ใหม่ๆ ที่สำคัญให้แก่ครู
- 4) ประชุมครูเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะเรื่อง
- 5) พบปะครูเป็นการส่วนตัว

Bradfield (1954 อ้างถึงใน ทวีศักดิ์ ไชยมาโรย, 2534) ได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อประเมินผลงานที่ศึกษาบางแห่งในรัฐอาร์คันซอส ได้ปฏิบัติไปแล้วเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือแก่ครู ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้ครูทำการวิจัยและค้นคว้าทดลองมากขึ้น
2. ควรย้าถึงการศึกษาปัญหาต่างๆ เป็นกลุ่ม
3. ควรมีส่วนแนะแนวครูให้มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะปัญหาความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
4. ควรย้าความสำคัญในการใช้วัสดุประกอบการสอน ปรับปรุงวิธีสอนและโครงการประจำวัน
5. ศึกษาในเทศก์ควรช่วยเหลือให้ครูใหม่รู้จักปรับตัวและช่วยทำให้เริ่มการสอนด้วยดี
6. การให้ครูได้มีโอกาสศึกษาสภาพการเรียนการสอนในห้องอื่น
7. ศึกษาในเทศก์ ครูใหม่และครูน้อยควรทำงานร่วมกันให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

Gwynn (1974) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ โดยกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามบอกวิธีการที่ศึกษานิเทศก์ ควรให้ความช่วยเหลือแก่ครูมาคนละ 5 วิธี ผลจากการสำรวจพบว่า ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ประการแรกคือการอุทิศตนเพื่อให้ความช่วยเหลือครูในการวางโครงการสอน และให้ครูสามารถนำโครงการสอนไปใช้อย่างได้ผลดี หน้าที่ประการที่สองคือ การให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาส่วนตัวของครู นอกนั้นการปรับปรุงหลักสูตร การสร้างหน่วยการสอน และการจัดหาอุปกรณ์การสอนก็เป็นความต้องการที่อยู่ในระดับสูงเช่นกัน ส่วนความต้องการอันดับสุดท้าย ซึ่งมีผู้เห็นด้วยน้อยที่สุดคือการจัดอบรมครูประจำการและการสอนแทนครู

Warren (1974 อ้างถึงใน เสถียร ยะระเชิด, 2535) ได้วิจัยเรื่องแนวปฏิบัติในการส่งเสริมครูประจำการ มีข้อสรุปดังนี้

1. การจัดโครงการปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของครู
2. ควรมีการประเมินความต้องการและความสนใจของครูเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปพิจารณาสำหรับการจัดโครงการในโอกาสต่อไป
3. ครูควรมีโอกาสร่วมในการวางแผน และเสนอวิธีการเพื่อส่งเสริมครูประจำการด้วย
4. การจัดส่งเสริมครูประจำการ ควรจัดพิเศษนอกเหนือจากวันเปิดเรียนธรรมดา
5. การจัดวางโครงการ ควรจัดให้เหมาะสมกับความต้องการที่จะนำไปใช้จริง

Jahan Karim (1979) แห่งมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ได้วิจัยเพื่อค้นหากิจกรรมนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอน โดยรวบรวมความคิดเห็นจากครู 362 คน ศึกษานิเทศก์ 118 คน กิจกรรมที่ใช้สอบถาม 30 ชนิด พบว่า กิจกรรมที่ครูและศึกษานิเทศก์

เห็นว่ามีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนสูงมากมี 14 ชนิด คือ

1. การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ (Audio-Visual Aids)
2. หลักสูตรภาคฤดูร้อน (Summer or Extensive Courses)
3. การประชุมครูภายในโรงเรียน (Faculty Meetings)
4. การอบรมครูประจำการ (In-Service Training Programs)
5. การอ่าน (Directed Professional Reading)
6. สมาคมวิชาชีพ (Professional Organization)
7. การประชุมปฏิบัติการ (Edufessional Organization)
8. บัณฑิตเทศ (Supervisory Bulletins) หรือเอกสารการนิเทศ
9. ห้องสมุดวิชาชีพ (Professional Libraries)
10. การศึกษาต่อ (College/University Cou)
11. ทัศนศึกษา (Field Trip and Excourses)
12. การอภิปราย (Panel Discussion and Forum)
13. คู่มือหลักสูตร (Curriculum Guides)
14. การบรรยายโดยผู้เชี่ยวชาญ (Lectures by Specialist)

Tilahum (1983) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการนิเทศในโรงเรียนที่พึงประสงค์ของการพัฒนาประเทศเอธิโอเปีย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1) ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศงานภายในโรงเรียน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ การฝึกอบรมแนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติการ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มของครู การเยี่ยมชั้นเรียน และสังเกตการสอน

2) ครู ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนิเทศ การศึกษาในลักษณะร่วมมือกันปฏิบัติงาน จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะใช้อำนาจ

3) ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

Spohn (1987) ได้ทำการวิจัยเรื่องการปรับปรุงการนิเทศการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องคำนึงถึงการปรับปรุงทักษะของครูในเรื่องสำคัญหลายๆ เรื่อง เช่น การวางแผน การดูแลเด็ก การประเมินผล และการควบคุมความ

ประพจน์เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนโดยตรง เพราะครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางและเป้าหมายของหลักสูตร และในขณะเดียวกันการนิเทศการศึกษาก็มีความสำคัญและจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนของครูมาก ซึ่งจะแยกจากกันไม่ได้ดังที่ผู้กล่าวว่า "ที่ใดมีการสอน ที่นั่นจะมีการนิเทศ" เพราะการนิเทศเป็นการส่งเสริมกระตุ้นให้กำลังใจ ช่วยเหลือ เสนอแนะ ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ให้ครูสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้การนิเทศจะต้องเป็นไปหรือสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครูด้วย ดังนั้น การศึกษาความต้องการการนิเทศการศึกษาของครู จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะได้ข้อมูลไปวางแผนดำเนินการในการนิเทศการศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป